

III. fejezet

Aktualitások

1. **Balogh Zsuzsa - Bíró Réka - Hencz Gyöngyi Anna:**
A magyar kisebbség ellen elkövetett
gyűlölet-bűncselekmények vizsgálata Romániában
2. **Bodó Barna:** Jog és politika Romániában:
a marosvásárhelyi katolikus líceum esete

A MAGYAR KISEBBSÉG ELLEN ELKÖVETETT GYŰLÖLET-BŰNCSELEKMÉNYEK VIZSGÁLATA ROMÁNIÁBAN

1 Bevezetés

A romániai magyarság helyzetével számos tanulmány, kutatás, intézmény foglalkozott és foglalkozik a mai napig is. A nemzeti, kulturális, nyelvi, történelmi ellentétek a román és a magyar lakosok között időről-időre újabb konfliktusokat váltanak ki, melyek indokoltá teszik, hogy a magyar kisebbség helyzetének kérdésével a közsférához tartozó érdekképviseleti szervek és a civil szervezetek is folyamatosan foglalkozzanak. A több síkon futó érdekérvényesítés egyik fő alapelve, hogy elérjük azt, hogy a többségi társadalom tiszteletben tartsa a nemzeti kisebbségek alapvető jogait, emberi méltóságát, kultúráját, hagyományait. Jelen tanulmány azért jött létre, hogy megvizsgáljuk a romániai magyarok elleni elkövetett gyűlölet-bűncselekmények helyzetét.

Azt tapasztaltuk, hogy ezek a cselekedetek, habár léteznek - sőt az esetek többségében a büntetőjogi felelősségre vonás is indokolt - az állam részéről mégsem történik hatékony fellépés e jogsértő magatartások visszaszorítása érdekében. Ennek lehetséges okait próbáljuk bemutatni, miközben jogalkotási és jogalkalmazási hibákra is fel kívánjuk hívni a figyelmet. A tanulmányban először a legfontosabb nemzetközi és az uniós jogszabályokat, intézményeket tekintjük át, majd néhány elméleti kérdéssel foglalkozunk. A dolgozat második felében pedig a román jogi kereteket nézzük át, illetve konkrét jogesetekkel szemlélítjük a román jogszabályok és a gyakorlat közötti ellentmondást.

A gyűlölet-bűncselekmények azért kiemelten súlyosak, mert azok nem csupán a sértettre hatnak ki, hanem a sértett személyében megjelenített közösségre is.

* Jogászok, Jogaink Egyesület, Kolozsvár, e-mailek: av.baloghzsuzsa@gmail.com, reka.biro@law.ubbcluj.ro, hencz.gyongyos@gmail.com.

Előzetes feltevésünk abban áll, hogy Romániában, habár a törvényi keretek adottak, ezeket a jogszabályokat nem megfelelően alkalmazzák, ha magyarok ellen elkövetett gyűlölet-bűncselekményekről van szó, melynek következtében az elkövetők nem kerülnek felelősségre vonásra.

Ahhoz, hogy ezt a feltevés igazolni vagy cáfolni tudjuk, több kérdésre is választ kell találnunk, mint például: Hol húzódik a határ a szabad véleménynyilvánítás és a már sértő, gyűlöletkeltő magatartás között? Mikor mondható el egy bűncselekményről, hogy elkövetését gyűlölet váltotta ki, ami nem csupán a sértettet érinti, hanem a mögötte lévő társadalmi csoport egészét? Milyen módon érintett ebből a szempontból az őshonos nemzeti kisebbség, a magyarság Romániában? Milyen jogi keretet szab Románia, és hogyan valósulnak meg ezen rendelkezésekben megfogalmazott jogi elvek? Jelen tanulmányunkban ezt a kérdéskört vizsgáljuk.

2 Módszertani áttekintés

Jelen tanulmány esetében kombinált megközelítési módszertant alkalmaztunk. A tanulmány tárgyának specifikus jellegét tekintve előtérbe helyeztük a kvalitatív megközelítést.

Ennek keretén belül elsősorban dokumentum és tartalomelemzést végeztünk, amely a következőkre vonatkozott: nemzetközi és nemzeti jogszabályok áttekintése; nemzetközi szervezetek által Romániáról készített jelentések vizsgálata, nemzetközi joggyakorlat és romániai joggyakorlat vizsgálata, statisztikai adatok elemzése, valamint konkrét ügyek bemutatása, a megállapított jogértelmezési és jogalkalmazási hibák ezeken keresztül való ismertetése.

3 Gyűlöletbűncselekmények fogalma és jelentősége a nemzetközi- és uniós jog tükrében

A gyűlölet-bűncselekmény nem újkeletű fogalom, legfeljebb formáját, intenzitását, jellemzőit tekintve más, mint a történelem során korábban tapasztalt társadalmi csoportok, közösségek elleni bűncselekmények. Ez a jelenség az emberi társadalom történetében már a kezdetektől fogva jelen van: elég csak a vallási közösségek ellen irányuló, illetve származáson alapuló gyűlöletből fakadó büntetésekre gondolni.¹ A formálódó modern világ azonban a közösségek ellen irányuló bűncselekményekre választ kívánt adni: ha *megfogalmazásra kerülnek az alapvető emberi jogok*, azok védelmet is nyernek. Így tehát egyidejűleg megfogalmazásra kerültek az emberi jogok és megszülettek a különböző közösségek védelmét szolgáló jogszabályok.

A francia forradalom nagy vívmányát, az *Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatát* követően a XX. század világháborúi után 1948. december 10-én született meg az első, mérőföldkőnek számító dokumentum, az *Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata* az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) keretein belül.² A 30 cikkből álló dokumentum tartalmazza azokat az alapvető jogokat, amelyek nemi, faji, vallási, politikai meggyőződéstől függetlenül minden embert megilletnek. Néhány kiemelten védett érték: az élethez, emberi méltósághoz, biztonsághoz, magántulajdonhoz való jog; a gondolat, lelkiismeret és vallás szabadsága, vagy éppen a kegyetlen, embertelen bánásmód tilalma.³

Ezt követően 1950-ben született meg az Európa Tanács *Emberi Jogok Európai Egyezménye*, majd ismételtén az ENSZ égisze alatt fogalmazódott meg 1966-ban a *Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya*. Az Egyezségokmány kulcsfontosságú 19. és 20. cikkéről a későbbiekben lesz még szó. Az Európai Unió 2000-ben, az *Alapjogi Chartában* szintén összefoglalta az alapvető emberi jogokat, majd a Chartát – a

¹ Ld.: etnikai/vallási alapú pogromok és genocídiumok, babiloni fogság, kora újkori rabszolgatartás stb.

² Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ): *Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozat*, 1950. [online] Letöltés helye: <https://www.ohchr.org>, letöltés ideje: 2021.11.24.

³ *Uo.*, 1. cikk, 3. cikk, 5. cikk, 17. cikk.

Lisszaboni Szerződés hatálybalépésével – 2009-ben elsődleges jogforrásává emelte.⁴ Az alapjogok érvényesülésének eszköze egyrészt az az elvárás, hogy a tagállamok a saját szabályzásukba ültessék át a dokumentumok tartalmát, másrészt pedig a nemzetközi bíróságok, illetve az Európai Unió Bírósága előtt indított eljárások.

Ahogy az alapvető jogok megfogalmazására apránként került sor, úgy az alapjogot sértő gyűlölet-bűncselekmény meghatározása, valamint az ellene való fellépés szintén különböző fórumokon és fokozatosan történt meg. A következőkben a gyűlölet-bűncselekmény fogalmát határozzuk meg, majd pedig bemutatjuk, hogy az egyes nemzetközi fórumok hol és miképp foglalkoztak/foglalkoznak ezzel a kérdéssel.

A gyűlölet-bűncselekmény (*hate crime*), a gyűlölet által kiváltott bűncselekmények olyan csoportja, amelyek jellemzője, hogy az elkövetés körülményeiben szerepet játszik valamilyen egyéni-társadalmi jellemző. A bűncselekmény sokféle lehet (személy elleni, vagyonelleni, szóbeli sértés, fizikai támadás), azonban közös jellemzőjük, hogy a cselekmény *oka a sértett személy valamilyen egyéni tulajdonsága, illetve csoporthoz való tartozása.*⁵ A kulcsfogalom a gyűlölet-bűncselekmények esetében tehát valamilyen közösséghez, csoporthoz való tartozás. Ezekben az esetekben azért éri a sértett személyt sérelem, hátrány, megkülönböztetés, mert tagja az adott közösségnek, társadalmi csoportnak. Ezek a bűncselekmények jellemzően rasszizmusból, xenofóbiából, vallási intoleranciából fakadnak, illetve az adott személy nemi identitása, szexuális irányultsága, fogyatékosága ellen irányulnak.⁶ Mind a faji, nemzeti, vallási, etnikai közösségek elleni, mind a nemi identitás, szexuális irányultság és fogyatékoság miatt a sértett személy ellen elkövetett támadás a gyűlölet-bűncselekmény kategóriájába esik.⁷

⁴ Európai Unió (EU): Alapjogi Charta. [online] Letöltés helye: <https://eur-lex.europa.eu>, letöltés ideje: 2021.11.24.

⁵ Dinók Henriett Éva: *A gyűlölet-bűncselekményekkel szembeni fellépés jelentősége és lehetőségei*. PhD értekezés, SZTE, 13. [online] Letöltés helye: <http://real.mtak.hu>, letöltés ideje: 2021.11.24.

⁶ Kubicza Márta: *A Gyűlöletbeszéd Amerikai Szabályozásának Bemutatása*. In: *Műhelytanulmányok a PPKE JÁK hallgatóitól*, PázmányPress, 2016., 111. [online] Letöltés helye: <https://jak.ppke.hu>, letöltés ideje: 2021.11.24.

⁷ European Union Agency For Fundamental Rights (FRA): *Gyűlölet-bűncselekmé-*

A gyűlölet-bűncselekmény fogalmának tisztázásához elengedhetetlen az ENSZ által használt ún. *rabati akcióterv* ismertetése. Ez előtt viszont érdemes kitérnünk a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 19. és 20. cikkére. A 19. cikk kimondja azt, hogy senki nem zaklatható a nézetei miatt,⁸ illetőleg deklarálja a szabad véleménynyilvánítást. A véleménynyilvánításba beletartozik a gondolat, illetve adat keresésének, megismerésének és terjesztésének korlátlan szabadsága.⁹ A harmadik bekezdés pedig úgy folytatja, hogy mindez felelősséggel és kötelezettséggel jár, így a véleménynyilvánítás bizonyos törvényi feltételeknek megfelelően korlátozható. Ez akkor történhet meg, ha véleménynyilvánítás korlátozása más jó hírnevének megóvását, illetve az állam közrendjének, közbiztonságának megóvásával jár.¹⁰

A *rabati akcióterv* a gyűlölet-bűncselekmények közül is elsősorban a gyűlöletbeszéd kapcsán fogalmazódott meg. E tekintetben az Egyezségokmány 20. cikkének második bekezdésére épít, miszerint „törvényben kell megtiltani a nemzeti, faji vagy vallási gyűlölet bármilyen hirdetését, amely megkülönböztetésre, ellenségeskedésre vagy erőszakra izgat”.¹¹ Az akcióterv egy hat pontos listát állít fel, amely azt segíti eldönteni, hogy az adott bűncselekmény valóban gyűlölet-bűncselekmény kategóriájába esik, vagy a véleménynyilvánítás szabadságának kategóriája védi. Ez az úgynevezett „Rabati küszöb-teszt”. A 2012. októberében elfogadott keretegyezmény tehát azt írja elő, hogy a kérdéses cselekmény esetében mind a hat kritériumnak teljesülnie kell ahhoz, hogy az gyűlöletbűncselekménynek minősüljön. Ez a hat pont pedig a következő:

- a *kontextus* (az egyes kijelentések valószínűleg egy célcsoporttal szembeni megkülönböztetésre, ellenségeskedésre vagy erőszakra izgatnak-e, egyéb ok-okozati összefüggések),

nyek az Európai Unióban. [online] Letöltés helye: <https://fra.europa.eu>, letöltés ideje 2021.11.24.

⁸ ENSZ: Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 19. cikk (1).

⁹ *Uo.*, 19. cikk (2).

¹⁰ *Uo.*, 19. cikk (3).

¹¹ *Uo.*, 20. cikk, (2).

- a *beszélő* (beszélő társadalmi pozíciója, illetve, hogy kinek/kik előtt szól a beszéd),
- a *szándék* (mindezt szándékosan tegye, a gondatlanság nem méríti ki a hirdetés, illetve az igazítás fogalmát),
- a *tartalom és a forma* (beszéd milyen mértékben provokatív, milyen a beszéd stílusa, közvetlensége, felhozott érvek stb.),
- a *beszéd kiterjedése* (hány emberhez ér el, nyilvánosság mértéke, hogyan terjesztik, hogyan válik elérhetővé stb.)
- a *valószínűség, beleértve a beteljesedést* (annak a vizsgálata, hogy észszerűen valószínűsíthető, hogy konkrét cselekedetre buzdít majd a beszéd).¹²

A rabati akcióterv megállapítja azt is, hogy sajnálatos módon gyakran nem emelnek vádat az elkövetők ellen, hiába méríti ki a cselekmény az egyezmény 20. cikkét, illetve azt is megjegyzi emellett, hogy a kisebbségek ugyanakkor tényleges üldöztetésnek vannak kitéve.¹³

Európa Tanács által 1950-ben elfogadott Emberi Jogok Európai Egyezménye az egyik legelső nemzetközi forrás ebben a kérdésben. A második, „Jogok és Szabadságok” fejezet többek között nevesíti a szabadsághoz való jogot,¹⁴ a magán és családi élet tiszteletben tartásához való jogot,¹⁵ a véleménynyilvánítás szabadságát, ugyanakkor azt is megjegyzi, hogy:

„e szabadságok gyakorlása a törvényben meghatározott, olyan alakszerűségeknek, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak vethető alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas értesülés közlésének

¹² ENSZ: Rabati akcióterv [online]. Letöltés helye: <https://www.ohchr.org>, letöltés ideje: 2021.11.24.

¹³ *Uo.*

¹⁴ Európa Tanács: Emberi Jogok Európai Egyezménye, 5. cikk, 1.

¹⁵ *Uo.*, 8. cikk, 1.

megakadályozása, vagy a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából.”¹⁶

A Nyilatkozat második fejezete az Emberi Jogok Európai Bíróságának felállításáról szól, amely a nyilatkozatban foglaltak érvényre juttatását segíti. A strasbourgi székhelyű intézmény számos döntést hozott a gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozóan is, amelyekből a későbbiekben meg is nevezünk párat. A gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos joggyakorlata abból indul ki, hogy azok a tettek, amelyek mögött olyan indíttatás áll, amely a sértett valamely identitásának alapjául szolgáló jellemvonása ellen irányul, nemcsak a sértettre, hanem a célzott közösség egészére káros hatással van, ebből kifolyólag az efféle cselekedeteket még érzékenyebben közelíti meg a bíróság.¹⁷ Az ítélkező testület e téren kiemelten fontosnak tartja a nyomozóhatóságok szigorát és a kisebbségek hatóságba vetett bizalmának növelését, az előítéletes indíték feltárására vonatkozó kötelezettségek előírását, a vegyes indíték esetén az előítéletes indíték ugyanolyan alapos kivizsgálásának követelményét.¹⁸

A felsoroltak közül talán a legtöbb kihívást az előítéletes indíték feltárása okozza a hatóságoknak. A bíróság kritériumai szerint a tagállami hatóságoknak minden észszerűen elvárható intézkedést biztosítani kell, ami fényt deríthet az előítéletes indítékre, s mindezt megfelelően, precízen, részletesen indokolni és dokumentálni szükséges.¹⁹ Az *Angelova és Iliev kontra Bulgária ügyben* történetesen a bolgár hatóságok elmulasztották a halált okozó, rasszista indíttatású cselekmény előíté-

¹⁶ Uo., 10. cikk, 2.

¹⁷ Kirs Eszter: Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata a gyűlöletbűncselekmények esetén folytatott büntetőeljárások tárgyában. In: *Állam- és Jogtudomány, A Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Folyóirata, LVIII. évfolyam, 2017/4. szám, 141.*

¹⁸ Uo. 142.

¹⁹ Uo. 146.

letes háttérét feltárni,²⁰ habár az egyik elkövető a kihallgatás folyamán úgy nyilatkozott, hogy minden külföldit és romát utálnak.²¹

Európa Tanács szaktestülete, a *Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottsága* (European Commission against Racism and Intolerance - ECRI) 1994 óta működő testület, amelynek elsődleges célja a rasszizmus, a faji alapon történő megkülönböztetés, a xenofóbia, az antiszemitizmus és az intolerancia elleni küzdelem. Ennek elérése érdekében az egyes tagállamainak jogalkotását megvizsgálja, javaslatot tesz, országjelentést készít. Az Európa Tanács valamennyi tagállama egy-egy képviselőt küld a szervezetbe.²² A szervezet tevékenysége kapcsán a 2002-ben elfogadott, majd 2017-ben kiegészített, *A rasszizmus és faji megkülönböztetés elleni nemzeti jogalkotás főbb elemei* című 7. számú állásfoglalása szolgál alapul az egyes országjelentések megalkotásakor. Ez egy szempontrendszerrel állít fel a különböző jogterületekre vonatkoztatva, amely, mint zsinórmérték azt mutatja meg, hogy a tagállam jogrendszerében a különböző jogterületeken milyen kritériumoknak kell megfelelni a rasszizmus, intolerancia, antiszemitizmus elleni hatékony küzdelem érdekében.

Példának okáért, a tagállamok alkotmányában szerepelnie kell az egyenlő bánásmód elvének, vagy éppen annak, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága a rasszizmus elleni küzdelem érdekében korlátozható. Az állásfoglalás szerint a tagállami büntetőjognak büntetnie kell a szándékos erőszakra, gyűlöletre, diszkriminációra való nyilvános izgatást, nyilvános sértést, rágalmazást, ha a személy(ek) ellen fajuk, bőrszínük, nyelvük, vallásuk, állampolgárságuk vagy nemzeti vagy etnikai származásuk alapján történik.²³

²⁰ Angelova és Iliev v. Bulgária ügy, Emberi Jogok Európai Bírósága, 2007. október 26-ai ítélete.

²¹ *Uo.* 146.

²² European Commission against Racism and Intolerance (ECRI): honlap, [online]. Letöltés helye: <https://www.coe.int>, letöltés ideje: 2021.11.10.

²³ ECRI: 7. sz. állásfoglalás, IV. fejezet 18., a)-c) [online]. Letöltés helye: <https://rm.coe.int>, letöltés ideje: 2021.11.25.

Az ECRI Romániára vonatkozó 2019. évi, 5. számú országjelentése,²⁴ amelyet 2020 novemberében tettek közzé, és jelenleg a legfrissebb adatokat szolgáltatja, azt állapította meg többek között, hogy Románia nem rendelkezik elégséges statisztikai adattal, amelyből kiderülne a gyűlölet-bűncselekmények előfordulásának gyakorisága, valamint azt tapasztalták, hogy a romániai igazságügyi szervek hiányosan tudják felismerni és bizonyítani, ha egy bűncselekményt hátrányosan megkülönböztető vagy előítéletes indokokból követnek el. Különösképpen a magyar kisebbségre vonatkozóan a jelentés megállapította, hogy kiemelt probléma a rasszista és intoleráns, nyilvánosság előtt kifejezett vagy az interneten keresztül történő megkülönböztető és gyűlöletkeltő diskurzus.

Azt is megállapították, hogy a politikai célú, a magyarság negatív felüntetése a többségi társadalom tagjainak szavazatai és szimpátiájának elnyerése céljából olyan méreteket ölt, amelyek súlyosan sértik a kisebbség emberi méltóságához való jogait. A kiemelt székely autonómia, valamint a székely zászló és magyar feliratok kérdése pontosan egy ilyen sarokpont, amelyet tudatosan használ a politikai propaganda gyűlöletkeltésre. Erre külön példaként a jelentés felhossa a 2018 januárjában Mihai Tudose miniszterelnök által tett kijelentést, miszerint ha *az a (székely) zászló lobogni fog a szélben, ott fognak lengeni mellette a helyi felelősök is.*

Az ECRI a következő, jelen tanulmány témáját illető, fontosabb javaslatokat fogalmazta meg Romániával szemben:

- szükségesnek tartják a Román Büntető Törvénykönyv (Btk.) reformját,²⁵
- kiemelik, hogy a gyűlölet-bűncselekményeket maradéktalanul ki kell vizsgálni és az elkövetőket felelősségre kell vonni,
- fontosnak tartják az érzékenyítő képzések, foglalkozások bevezetését az előítéletek lebontása céljából,

²⁴ ECRI: Report on Romania, fifth monitoring cycle, 5 June 2019, [online]. Letöltés helye: <https://rm.coe.int>, letöltés ideje: 2021.10.11.

²⁵ 2009. évi 286-os törvény a Román Büntetőtörvénykönyvről.

- szorgalmazzák a kibertérben elkövetett bűncselekmények miatti felelősségre vonást, amelyhez szükségesnek tartják a technikai és személyi keretek megteremtését,
- felhívják az állam figyelmét, hogy hozzon létre olyan szabályozást, amely kötelezné a politikai pártokat és szervezeteket, hogy a tevékenységük során mellőzzék az emberi méltóságot sértő, gyűlöletkeltő politikai propagandát, valamint ennek megszegése esetében az illető személy vagy szervezet felelőségre vonható legyen.

Az EBESZ (Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet/ OSCE: *Organization for Security and Cooperation in Europe*), Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Irodájának (*Office for Democratic Institutions and Human Rights – ODIHR*) meghatározása szerint gyűlölet-bűncselekmény minden olyan bűncselekmény – ideértve a személy vagy vagyon elleni bűncselekményeket – ahol a bűncselekmény áldozatának, helyszínének vagy tárgyának kiválasztása mögött ezen áldozatok, helyszínek vagy tárgyak valamely közös tulajdonsága (pl. faji hovatartozás, nemzeti vagy etnikai származás, nyelv, bőrszín, vallás, nem, kor, értelmi vagy testi fogyatékoság, szexuális irányultság vagy más hasonló tulajdonság) által meghatározott csoporthoz való vélt vagy valós tartozása, vagy e csoporthoz fűződő kapcsolata áll.²⁶

Az ODIHR és az EBESZ feltett célja a gyűlöletbűncselekmények visszaszorítása, melynek érdekében többretű segítséget nyújtanak a résztvevő államoknak. Elsődlegesen segítséget nyújtanak olyan jogszabályok megalkotásában, amelyek hatékonyan kezelik a gyűlölet-bűncselekményeket. Emellett fontosnak tartják az igazságszolgáltatásban résztvevők megfelelő képzését, a gyűlöletbűnözés tudatosítását a kormányok, az állami tisztviselők, civil társadalom és nemzetközi szervezetekre tekintettel, egyaránt. Végző soron támogatják a civil társadalom képviselőinek a gyűlölet-bűncselekmények nyomon követésére és jelentésére tett erőfeszítéseit.²⁷

²⁶ Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport honlapja, [online]. Letöltés helye: <https://gyuloletelLEN.hu/>, letöltés ideje: 2021.11.27.

²⁷ Organisation for Security and Co-operation in Europe (OSCE): Office for Demo-

Románia 2018 óta nem jelentette az országban elkövetett gyűlölet-bűncselekményeket,²⁸ amely már most előrevetíti, hogy a későbbiekben milyen adatgyűjtési problémákba ütközünk.

Az Európai Unióra rátérve elmondható, hogy több fórumon is foglalkoznak ezzel a kérdéssel. A korábban már említett Alapjogi Charta az a dokumentum, amely általánosan megfogalmazza az Európai Unió által alapjogi kérdésekben követendő elveket, fontosnak vélt jogokat. Következőkben megnézzük, hogy a Charta mely rendelkezései állhatnak kapcsolatban a gyűlölet-bűncselekményekkel.

A dokumentum „Méltóság” címében megfogalmazza az alapvető jogokat, ezek közül is a jelen téma kapcsán a legfontosabb az emberi méltóság,²⁹ illetve a személy testi és szellemi sérthetlenségének deklarálása.³⁰

A „Szabadság” fejezetben megfogalmazásra kerül egy fontos elv: magán és családi élet tiszteletben tartásának joga, miszerint az egyén magán- és családi életét, otthonát és kapcsolattartását tiszteletben kell tartani.³¹ Ezek mind az egyén identitásának legfontosabb pillérei, ezért kiemelttem fontos védendő értékek.

A Charta „Egyenlőség” fejezetében megfogalmazottak olyan elvekről rendelkeznek, amelyek hiánya jellemzően a gyűlölet-bűncselekmények alapjai: ez a megkülönböztetés tilalma és a kulturális, vallási sokszínűség elfogadása. A megkülönböztetés tilalmát a következőképpen fogalmazza meg a Charta:

„Tilos minden megkülönböztetés, így különösen a nem, faj, szín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai tulajdonság, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés, fogya-

cratic Institutions and Human Rights (ODIHR): Efforts to counter hate crime, [online]. Letöltés helye: <https://www.osce.org>, letöltés ideje: 27.11.2021.

²⁸ OSCE: ODIHR: honlap, [online]. Letöltés helye: <https://hatecrime.osce.org>, letöltés ideje: 2021.11.27.

²⁹ Alapjogi Charta, 1. cikk.

³⁰ *Uo.*, 3. cikk (1).

³¹ *Uo.*, 7. cikk.

tékosság, kor vagy szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetés.”³²

Megemlítendő, hogy a Charta a véleménynyilvánítás szabadságát szintén védelmezi, amely jog *“magában foglalja a véleményalkotás szabadságát, valamint az információk és eszmék megismerésének és közlésének szabadságát.”* A kulturális, vallási és nyelvi sokszínűséget pedig az Unió tiszteletben tartja.³³ Az Alapjogi Chartáról elmondható, hogy lefekteti azon elveket, amelyek a gyűlölet-bűncselekmények alapjául szolgáló indulatokat kivédhetnék: az emberi méltóság, a személy testi és szellemi sérthetlensége, a diszkrimináció tilalma, kulturális sokféleség elfogadása.

Az Alapjogi Charta egyes rendelkezéseinek ismertetésén túl a témához kötődő másik fontos forrást, a *Tanács 2008/913/IB kerethatározatát* (2008. november 28.) is szükséges bemutatni, mely kifejezetten gyűlölet-bűncselekményekről szól. Ez a határozat a *„rasszizmus és az idegengyűlölet egyes formái és megnyilvánulásai elleni, büntetőjogi eszközökkel történő küzdelemről szóló kerethatározat”*, amely az Európai Unió tagállamaiban a büntetőjogi felelősségre vonás egységes alapjául szolgál, a jogharmonizáció alapvető eszköze. Ez a keretegyezmény kimondja, hogy a rasszista, idegengyűlölő magatartásnak minden tagállamban bűncselekménynek kell minősülnie, megfelelő, hatékony, visszatartóerővel bíró büntetést kell kiszabni rá, amely legalább 1-3 évig terjedő szabadságvesztést jelent.³⁴ Az egyezmény meghatározza az idegengyűlölettel és rasszizmussal kapcsolatos bűncselekményeket is,³⁵ illetve előírja az e bűncselekmények esetén a felbujtás és a bűnrészesség büntetendőségének követelményét is.³⁶

Az Európai Unió gyűlölet-bűncselekmények elleni fellépésének harmadik pillére az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, az *FRA*. Az

³² *Uo.*, 21. cikk (1).

³³ *Uo.*, 22. cikk.

³⁴ Európai Unió Tanácsa: 2008/913/IB Kerethatározat, 3. cikk (1)-(2), [online]. Letöltés helye: <https://eur-lex.europa.eu>, letöltés ideje: 2021.11.27.

³⁵ *Uo.*, 1. cikk (1).

³⁶ *Uo.*, 2. cikk (1)-(2).

FRA (European Union Agency for Fundamental Rights) 2007 óta működik, melynek fő feladata a tagállamok döntéshozóinak tanácsadás az alapvető jogokkal kapcsolatban, különösképpen a hátrányos megkülönböztetés, a rasszizmus/idegengyűlölet, vagy éppen adatvédelem, gyermekjogok területén. Az ügynökség egyfajta hidat képez az Európai Unió szervei és a tagállamok között e téren, információk gyűjtésével, alapvető jogokkal kapcsolatos tájékoztató kampányok szervezésével és szakmai tanácsadással foglalkozik.³⁷

Az FRA 2021-es éves jelentése már elérhető a honlapjukon, amely dokumentumban a 3. fejezet szól az „Egyenlőség és megkülönböztetésmentesség”-ről, míg a 4. fejezet a „Rasszizmus, idegengyűlölet és ehhez kapcsolódó intolerancia”-ról. A 3. fejezetben a kiemelt téma az LMBTQ közösségek és az őket érintő jelenségek voltak, kiegészülve időseket ért hátrányos megkülönböztetésekkel, a 4. fejezet a menekültekről, a roma kisebbség oktatási integrációjáról és az antiszemitizmusról írt. Az őshonos nemzeti kisebbségi kérdés az idei évben egyik fejezetben sem merült fel. (A faji és etnikai alapú megkülönböztetésről esett szó.)³⁸

A gyűlölet-bűncselekmények elkerülése kapcsán az uniós szerepvállalásról elmondható, hogy szabályozási szinten mind az Alapjogi Charta, mind a keretegyezmény megfelelő alapokat fektetnek le, ugyanakkor fő fókuszban egy-egy csoport áll, az őshonos nemzeti kisebbségek és az őket érintő atrocitások pedig jelenleg nem tartoznak ide.

4 A gyűlölet-bűncselekményekhez kapcsolódó elméleti kérdések

A gyűlölet-bűncselekményekkel szembeni kiemelt büntetőjogi fellépés azért szükséges, mert az előítéletes indokból elkövetett bűncselekmények nem csak a sértettre vannak *különösen traumatizáló hatással*, ha-

³⁷ FRA: honlap, Letöltés helye: <https://european-union.europa.eu>, letöltés ideje: 2021.11.27.

³⁸ FRA: 2021-es évi alapjogi jelentés, 7-12. [online] letöltés helye: <https://fra.europa.eu>, letöltés ideje: 2021.11.27

nem a közösség egészét is megfélemlíthetik, amelyhez való tartozás vagy vélt tartozás miatt történik a támadás. Az ilyen támadások ugyanakkor az egész társadalom békéjét is fenyegetik, mert hozzájárulhatnak az etnikai, vallási vagy más törésvonalak mentén kialakuló feszültségek fokozódásához.³⁹

A kérdés súlyosságát erősíti, hogy ezen uszító megjegyzések a modern technika eszközein keresztül nagy nyilvánossághoz képesek elérni nagyon rövid idő alatt. A vizsgált esetekből kiderül, hogy bizonyos magyarellenes, uszító bejegyzések, cikkek, videófelvevételek ténylegesen negatív hatással vannak a társadalmi viszonyokra, mindkét oldalról kiváltanak negatív kommenteket egymás ellen, veszélyesek az interetnikus kapcsolatokra nézve, fenntartják és elmérgesítik a román többség és magyar kisebbség közötti törekeny viszonyt.

Ezen cselekedetek az állam általi elítélése fontos üzenetet közvetíthet az elkövető, a társadalom és áldozat, illetve a védett csoport tagjai felé: azt, hogy az ilyen cselekmények nem tolerálhatók egy demokratikus társadalomban.⁴⁰ Az egyéni áldozatot ért sérelem elismerésével pedig az közvetíthető, hogy a bűnügyi szervek védelmet biztosítanak, mind az áldozat, mind a csoport tagjai számára. Ha pedig elfogadjuk azt a nézetet, hogy a jog – különösen a büntetőjog – kifejezi a társadalmi értékeket, akkor a gyűlölet-bűncselekmények szabályozása egyaránt jelzi az egyenlőség társadalmi értékének felismerését, támogatását és az előmozdítása iránti szándékot.⁴¹

Felvetődik a kérdés, hogy ezen cselekmények súlyosabb büntetéssel való fenyegetése indokolatlanul korlátozza-e a szólásszabadságot. Fontos ezért megvizsgálunk azt, hogy mi minősül jogos véleménynyilvánításnak, megengedett negatív kritikának és milyen megnyilvánulás lépi át a gyűlöletbeszéd határát. Ez azért kiemelt szempont, mert az

³⁹ ECRI: Report on Hate Crime – Romania, [online] letöltés helye: <https://rm.coe.int>, letöltés ideje: 2021.10.17.

⁴⁰ Dinók Henriett Éva: A gyűlölet-bűncselekmények szabályozásának általános kérdései – a kiemelt büntetőjogi figyelem mellett és ellen szóló érvek. In: *Állam- és Jogtudomány, LV. évf. 2014/4. szám.* [online] Letöltés helye: http://real.mtak.hu/21491/1/2014_4_beliv_DINOK_u_114115.554849.pdf. letöltés ideje: 2021.11.24.

⁴¹ OSCE: ODIHR: Hate Crime Laws. A Practical Guide, 2009, 11 [online], letöltés helye: www.osce.org/odihhr/36426, letöltés ideje: 2021.10.17.

elkövetők előszeretettel hivatkoznak felmentő tényezőként a vélemény szabad kinyilvánításának lehetőségére, bár valójában gyűlöletbeszédet hajtottak végre.

Az alapjogok első generációjához tartozik a véleménynyilvánítás szabadsága, ami magába foglalja, hogy a modern társadalom emberre büntetés és megkülönböztetés nélkül felvállalhatja a véleményét: legyen szó hétköznapi, vallási, gazdasági, történelmi, világnézeti kérdéstről, vagy éppen az aktuális hatalomgyakorlóról. Az ember személyéhez, saját lényéhez, gondolkodásmódjához hozzátartozik a véleménye is, amelyet szabadon megfogalmazhat, kinyilváníthat. A vélemény kinyilvánítása azonban nem lehet akármilyen, nem lehet teljesen korlátlan. A véleménynyilvánítás lehet kritikus hangvételű, lehet egyet nem értő, elutasító vagy bizonyos mértékig valótlan állításokkal tűzdelt, de semmiképpen sem sértheti más személyek emberi méltóságát. A személy emberi minőségét a méltósága fejezi ki. Ez emberi méltóság az emberi lét olyan, minden embert megillető magja, ami minden hatalomtól és mindenki mástól független, azaz sérthetetlen.⁴² A vélemény kinyilvánítása tehát nem válhat a másik embert olyan mértékben lealacsonyítóvá, megalázóvá, ami végeredményképpen az érintett ember méltóságának, emberi mivoltának, személyisége belső lényegének megsértésével jár.

Az ember egy közösséggel szemben is állást foglalhat, kritikával élhet. Ugyanakkor ennek a véleménynek is határt kell szabni, hiszen a nagy nyilvánosságot elérő negatív véleménynyilvánítás könnyen válhat az adott közösség ellen uszítóvá, heves indulatokat kiváltóvá. *A véleménynyilvánítás akkor válik közösséggel szembeni gyűlöletbeszédé, ha tartalmában a kritikával illetett közösség tagjainak emberi méltóságát azáltal sérti, hogy megkérdőjelezi a közösség létének jogosságát és fontosságát, társadalmi hasznosságát. Azaz mindenki, aki az adott közösséghez tartozik, haszontalan, problémás, vagy akár kifejezetten káros stb. Itt egyszerre sérül(het) az egyén méltósága és a közösség társadalmi megítélése, elfogadottsága. Ezen cselekedeteket nem védi a véleménynyilvánítás*

⁴² Lábady Tamás: Az emberi személy az új Polgári Törvénykönyvben. In: *Iustum Aequum Salutare*, XI. évf. 2015. 3.sz. 141-142.

szabadsága, így a jogalkotónak közbe kell lépnie, olyan jogalapot alkotva, amely alapján a jogalkalmazó képes a jogsértéseket helyesen elbírálni és az elkövetőt felelősségre vonni.

Ezek a kérdésekben az EJEB több ítéletet is hozott, melyekből néhányat szeretnénk megemlíteni. Elsősorban a bíróság kinyilvánította annak szükségességét, hogy: „demokratikus társadalmakban minden olyan megnyilvánulást szankcionáljanak vagy akár meg is előzzenek, amely intolerancián alapuló gyűlöletet terjeszt, ösztönöz, elősegít vagy igazol”.⁴³

A *Gündüz v. Törökország* ítéletben az EJEB elvi jelentőséggel állapította meg, hogy:

„a tolerancia, valamint minden ember egyenlő méltóságának elismerése képezik a demokratikus, plurális társadalom alapjait. Éppen ezért tekinthető egyes demokratikus társadalmakban szükségesnek, hogy szankcionálják vagy akár meg is előzzék azon kifejezések használatát, amelyek gyűlöletet keltenek, terjesztenek, hirdetnek, igazolnak, *feltéve, hogy a korlátozás az elérni kívánt céllal arányos*”.⁴⁴

A gyűlölködő kifejezések tehát nem élvezik a 10. cikk védelmét. A *Handyside v Egyesült Királyság* ügyben az EJEB ezt az értelmezést tovább pontosította, mégpedig megállapította, hogy:

„a kifejezés szabadsága a demokratikus társadalom egyik alapkövét jelenti, és a társadalmi fejlődés, valamint minden egyén önmegvalósításának egyik alapvető feltétele, és *nem csupán azokra az információkra vagy gondolatokra alkalmazandó, amelyeket szívesen fogadnak, vagy amelyek tetszést vagy közönyt ébresztenek, hanem azokra is, amelyek sértőek, felháborítóak vagy zavaróak*. Ezt követeli

⁴³ *Jersild v. Dánia és Erbakan v. Törökország* ügyek, Emberi Jogok Európai Bírósága 1994.szeptember 23-i és 2006.július.23.-i ítéletei. ld.: *Garaudy v. Franciaország*, 2003.június 24-i ítélet.

⁴⁴ *Gündüz v. Törökország* ügy, Emberi Jogok Európai Bírósága, 2003. december 4-i ítélet.

a pluralizmus, a tolerancia és a nyitottság, amely nélkül nincs demokratikus társadalom”.⁴⁵

A továbbiakban, az előbb felsoroltak fényében kívánjuk megvizsgálni a gyűlöletcselekedetek szabályozását a román jogrendszerben, különös tekintettel a magyar kisebbség ellen elkövetett jogsértésekre.

5 A gyűlöletbűncselekmények besorolása a román jogrendszerben

Romániában az emberi méltóság tiszteletben tartása, az állampolgárok egyenlősége és az identitáshoz való jog alkotmányos védelem alatt áll.⁴⁶ Ezen jogok megsértését célzó cselekedeteket, valamint a diszkriminációt kifejezetten tiltja az Alkotmány. Emellett Románia több nemzetközi egyezményt is elfogadott, amelyeknek elsődlegesen a nemzeti kisebbségek védelmét,⁴⁷ illetve a diszkrimináció elleni fellépést hiva-

⁴⁵ Handyside v. The United Kingdom, Emberi Jogok Európai Bírósága, 1976. december 12-ei, 5493/72. Sz. ítélet, § 49, ld.: Erbakan v. Törökország, Emberi Jogok Európai Bírósága 2006. július. 6-ai ítélet, § 56.

⁴⁶ Románia Alkotmánya: 1. szakasz

3§ Románia demokratikus és szociális jogállam, amelyben a román nép demokratikus hagyományainak és az 1989. decemberi Forradalom eszményeinek szellemében, az emberi méltóság, az állampolgárok jogai és szabadságai, az emberi személyiség szabad fejlődése, az igazságosság és a politikai pluralizmus a legfelsőbb értékeket képviselik, és garantáltak.

Románia Alkotmánya: 4. szakasz

2§ Románia az összes állampolgárának közös és oszthatatlan hazája, fajtól, nemzetiségtől, etnikai eredettől, nyelvtől, vallástól, nemtől, véleménytől, politikai hovatartozástól, vagyontól vagy társadalmi származástól függetlenül.

Románia Alkotmánya: 6. szakasz, az identitáshoz való jog.

1§ Az állam elismeri és biztosítja a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogát az etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásuk megőrzéséhez, fejlesztéséhez és kifejezéséhez.

2§ A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek identitásának megtartását, fejlesztését és kifejezését célzó állami védő intézkedéseknek meg kell felelniük a többi román állampolgárhoz viszonyítva az egyenlőség és a diszkrimináció tilalma elveinek.

⁴⁷ Például: A regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartája.

tottak elősegíteni.⁴⁸ Az ezekben elfogadott jogelvek és garantált jogok összessége alapul szolgál a jogalkotónak a további jogszabályok megalkotása során.

A román jogrendszer, több Európai Unió tagállaméhoz hasonlóan megkülönbözteti, és eltérő jogkövetkezményeket társít a gyűlöletbeszédhez, valamint a gyűlöleten vagy diszkrimináción alapuló cselekvésekhez ezek súlyossága és társadalomra való veszélyessége alapján. Az említett jogellenes cselekményeknek a román jogszabályokban szabálysértési és bűncselekményi kategorizálásuk is van. Emellett az adott cselekedet polgári jogi felelősségre vonást is eredményez, amikor a becsületsértés vagy az emberi méltóság megsértésének a román Polgári Törvénykönyvben (Ptk.)⁴⁹ meghatározott feltételei teljesülnek.⁵⁰ Ezen esetekben több jogorvoslati eszközhöz folyamodhat a károsult, mint például: kérheti a jogsértés tényének megállapítását; a jogsértés

⁴⁸ Európai Unió Tanácsa: 2000/43/EK irányelv a személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról.

⁴⁹ 2009. évi 287-es törvény a Román Polgári Törvénykönyvről.

⁵⁰ Ptk. 252. szakasz, Az emberi személyiség védelme: Minden természetes személynek joga van az emberi belső értékek, például az élet, az egészség, a testi és szellemi integritás, a méltóság, a magánélet, a lelkiismereti szabadság, a tudományos, művészeti, irodalmi vagy műszaki alkotás védelméhez.

Ptk. 253. szakasz, Jogorvoslati eszközök:

(1) Az a természetes személy, akinek nem vagyoni jogait megsértették vagy megfenyegették, bármikor kérheti a bíróságtól:

- a) a jogellenes cselekmény elkövetésének tilalmát, ha annak bekövetkezése bizonyossággal előrelátható;
- b) a jogsértés megszüntetését és a jövőre vonatkozó tilalmát, ha az még tart;
- c) az elkövetett cselekmény jogsértő jellegének megállapítását, ha a jogsértés továbbá is fennáll.

(2) A (1) bekezdés rendelkezéseitől eltérve, a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlása során valamely személy nemvagyoni jogának megsértése esetén a bíróság csak az (1) bekezdés b) és c) pontjaiban meghatározott intézkedéseket rendelheti el.

(3) Ugyanakkor az e jogok megsértését elszenvedő személy kérheti a bíróságot, hogy kötelezze az elkövetőt minden olyan intézkedés végrehajtására, amelyet a bíróság szükségesnek tart a sérült jog helyreállításához, például:

- a) az elkövető kötelezése az ő költségére az ítélet közzétételére;
- b) bármely más intézkedést, amely a jogellenes cselekmény megszüntetéséhez vagy az okozott kár megtérítéséhez szükséges lehet.

(4) Ezen kívül, a károsult kártérítést vagy adott esetben vagyoni elégtételt kérhet a neki okozott, akár nem vagyoni kárért, ha a kár az elkövetőnek felróható. Ezekben az esetekben a cselekvési jog az elévülési szabályoknak megfelelően gyakorolható.

bíróság által elrendelt betiltását; a jogsértés abbahagyását (amennyiben a jogsértés küszöbön álló és közvetlenül fenyegetőnek minősíthető); valamint a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől, ha a jogellenes magatartás folyamatban van (nem utolsósorban az elmarasztaló határozat saját költségén való közzétételét). Ezenkívül bármilyen más rendelkezés is megítélhető a jogellenes magatartás megszüntetése, illetve a keletkezett kár megtérítése érdekében. Nem utolsósorban a károsult vagyoni és erkölcsi kárigényt is előterjeszthet.

A bűncselekmény és a szabálysértés közötti különbség abban rejlik, hogy a bűncselekményhez képest a szabálysértés enyhébb, kisebb társadalmi veszélyt jelent, ezért az elkövetéséért járó büntetés sem büntetőjogi karakterű és kihatású.

A tény, hogy a gyűlöletbeszéd és diszkrimináció szabálysértési vagy büntetőjogi felelősségre vonást is eredményezhet,⁵¹ nagyban megnehezíti az adott cselekedet egyik vagy másik kategóriába való helyes besorolását, mivel a jogszabályi előírások további kritériumokat erre vonatkozóan nem tartalmaznak.

Alapvetően az eset súlyossága dönti el, hogy az adott cselekedetet milyen fórum fogja vizsgálni és büntetni. A besorolás a törvényi előírások értelmezésének fényében történik, elsősorban a károsult által, aki eldönti, hogy jogsérelmét mely úton próbálja előterjeszteni. A benyújtott panaszt vagy feljelentést az illetékes szerv, szabálysértés esetén az Országos Diszkrimináció Ellenes Tanács (a továbbiakban ODT), bűncselekmény esetén pedig a büntető nyomozást vezető ügyész vizsgálja meg. Ennek a folyamatnak a része alapvetően a jogsértő magatartás besorolása is. Amennyiben a károsult egyidőben mindkét fórumhoz fordul, fennáll a veszély, hogy amennyiben az ODT befogadja a panaszt és megállapítja a szabálysértést, az elkövetőt már nem lehet büntetőjogi felelősségre vonni, hiszen ez ellenkezne a *ne bis in idem* elvével.

Több károsult próbálkozik párhuzamosan szabálysértési panaszt és büntető feljelentést is tenni, abban a reményben, hogy a tett nem ma-

⁵¹ Ld.: 561/2021. számú Alkotmánybírósági Döntés, 32. pontja. [online] Letöltés helye: <https://www.ccr.ro>, letöltés ideje: 2021.11.27.

rad büntetlenül, azonban abban az esetben, ha a panaszt az ODT előbb megoldja, az ügyészség kénytelen az ügyet lezárni. Azt tapasztaltuk, hogy az ODT azokban az esetekben sem függeszti fel a vizsgálatot, vagy továbbítja az ügyet az ügyészségnek, amelyekben az adott cselekmény nagy valószínűséggel a büntetőjog hatáskörébe tartozik.

Továbbá azokban az esetekben, amelyekben az ODT előzetesen megállapítja, hogy nem történt szabálysértés, az ügyészség szintén a nyomozás lezárását rendeli el megoldásként. Ekkor viszont az eljáró ügyészek rendszeresen nem veszik figyelembe, hogy a két tényállás csak részlegesen fedi egymást, amennyiben szabálysértést nem tudtak megállapítani, az nem kizáró jellegű a bűncselekményi tényállás teljesülését illetően, hiszen a két jogalap tényállása különbözik.

5.1 A diszkrimináció, mint szabálysértés

2001. évi 137. számú, *a megkülönböztetés minden formájának megelőzéséről és szankcionálásáról* szóló rendelet értelmében diszkriminációnak minősül bármilyen megkülönböztetés, kizárás, korlátozás vagy preferencia, faji, nemzetiségi, etnikai hovatartozás, nyelv, vallás, társadalmi kategória, hiedelmek, nem, szexuális irányultság, életkor, fogyatékosság alapján, krónikus nem fertőző betegség, HIV-fertőzés, hátrányos helyzetű csoporthoz tartozás, és bármely más kritérium, amelynek célja vagy hatása az emberi jogok és alapvető szabadságok, illetve a törvény által elismert jogok elismerésének, használatának vagy gyakorlásának azonos feltételekkel történő korlátozása, akadályozása vagy megszüntetése, politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális területen vagy a közélet bármely más területén.

Amint említettük, a fent felsorolt magatartásokat az Országos Diszkrimináció Ellenés Tanács vizsgálja, a szabálysértés megállapítása után azokat akár pénzbírsággal is büntetheti.

Ezenkívül érdemes megemlíteni, hogy külön szabályok vonatkoznak az audiovizuális közvetítések esetében felmerülő gyűlöletbeszédre, valamint a reklámokban megjelenő hasonlóan jogsértő meg-

nyilvánulásokra. Előbbi esetben a rádió és TV közvetítések során a médiaorgánum képviselője által elkövetett gyűlöletkeltő magatartást, mint szabálysértést bünteti a 2002. évi 504-es törvény, utóbbit a 2000. évi 148. számú törvény szabályozza.

Ezen magatartások vizsgálata az Audiovizuális Tanács hatáskörébe tartozik.

A médiaközvetítéseket érintő különös szabályozás sok fejtörést okoz azokban az esetekben, amikor a gyűlöletbeszéd vagy diszkrimináció a rádió vagy TV adás meghívottja által hangzik el az adott műsor keretein belül.⁵² Ilyenkor ugyanis kérdéses, hogy ki és milyen mértékben felelős az adott tartalom megjelenéséért.

5.2 A gyűlöletbeszéd és a diszkrimináció büntetőjogi szabályozása

A gyűlölet vezérelte bűncselekmények szabályozását tekintve eltérő modellek terjedtek el, de alapvetően három fő megközelítés létezik. A legkritkább megoldás szerint az előítélet motiválta cselekmény a többi bűncselekménytől elkülönült, *sui generis* tényállást képez. A jogalkotó alapul vesz egy már létező tényállást (leggyakrabban: lopás, garázdaság, testi sértés, rongálás stb.), és lényegében újrafogalmazza az előítéleten alapuló ok beillesztésével.

A második – és egyben leggyakoribb – szabályozási módszer, amikor a büntető jogszabályok minősítő körülményként tartalmazzák az előítéletes motivációt, ezzel lehetővé téve a magasabb büntetési tétel kiszabását. Ezen belül kétféle lehetőség áll a jogalkotó rendelkezésére: vagy általános minősítő körülményként határozza meg az előítéletes motivációt, általános érvénnyel kimondva, hogy az elkövetőre nézve magasabb büntetés szabható ki; vagy meghatározott különös részi tényállások esetében szabályozza minősített esetként az előítéletes motivációt.

⁵² Ionescu, Iordache: Analiză comparativă asupra legislației și jurisprudenței pe domeniul discursului discriminatoriu sau instigator la ură, 2015, 16-21. [online] Letöltés helye: <http://sar.org.ro>, letöltés ideje: 2021.10.10.

A harmadik megközelítés alapján a jogalkotó egyáltalán nem alkot a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos szabályozást, hanem a meglévő jogszabályi keretek között veszi figyelembe az előítéletes motivációt a büntetés kiszabása során.⁵³

Románia büntetőjogi szempontból két alakban bünteti a különböző okok miatt gyűlöletből elkövetett jogsértő magatartásokat.

Elsősorban általános minősítő körülményként bármely bűncselekmény esetében felróható, ha az adott bűncselekmény a tettes a sértett fél valamilyen faji, nemzetiségi, etnikai hovatartozása, nyelvi, vallási, nemi, szexuális irányultsága, politikai véleménye vagy hovatartozása, vagyoni helyzete, társadalmi származása, életkora, fogyatékosága, nem fertőző krónikus betegsége vagy HIV/AIDS fertőzöttsége miatt követi el.

A Btk. 77. Minősítő körülmények szakasza a következőket írja elő:

„Az alábbi körülmények súlyosbító körülményeknek minősülnek:

h) a bűncselekményt faji, nemzetiségi, etnikai hovatartozás, nyelvi, vallási, nemi, szexuális irányultság, politikai vélemény vagy hovatartozás, vagyoni helyzet, társadalmi származás, életkor fogyatékoság, nem fertőző krónikus betegség vagy HIV/AIDS fertőzöttség miatt követik el, illetve más hasonló ok miatt, amelyet az elkövető valamely személy másokkal szembeni alóbbrendűsége okaként tart számon.”

Amennyiben bármely bűncselekmény esetében bizonyítható, hogy azt az elkövető a fent felsorolt okok miatti ellenséges indítatásból követte el a sértett féllal szemben, a súlyosbító körülményt a nyomozati szerv és a bíróság köteles megállapítani és a büntetés kiszabásakor figyelembe venni.⁵⁴

⁵³ Dinók 2014a *i.m.* 26–50.

⁵⁴ Btk. 78. szakasz, Súlyosbító körülmények: Természetes személy által elkövetett bűncselekményre vonatkozó súlyosbító körülmények fennállása esetén a kiszabott büntetés a büntetési határig terjedhet. Ha a büntetési határ nem bizonyul elegendőnek, szabadságvesztés esetén ezt legfeljebb 5 évvel meg lehet hosszabbítani, amely

Az esetek többségében ilyen bűncselekmények lehetnek a *közrend és a köznyugalom megzavarása (Btk. 371 szakasz) vagy a nyilvános uszítás (Btk. 368. szakasz)*,^{55 56} ugyanakkor bármely vagyon és személy ellen elkövetett bűncselekmény is lehet hasonló indíttatású. Ezen bűncselekmények konkrét tényállása etnikai/nemzetiségi kritériumot nem tartalmaz. Ezek esetében csak a 77. szakaszban előírt súlyosbító körülmény fennállásának bizonyítása után lehet kimondani, hogy gyűlöletbűncselekményről beszélünk.

Emellett különálló bűncselekményként szerepel a büntető törvénykönyvben a *gyűlöletre vagy diszkriminációra való uszítás*, amelyet a Btk. 369. szakasza a következőképp szabályoz:

„A nyilvánosság bármilyen módon történő uszítása a személyek egy kategóriájának gyűlöletére vagy megkülönböztetésére 6 hónaptól 3 évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbírsággal büntetendő.”

A bűncselekmény jogi tárgya a zavartalan és békés társadalmi együttélés, ezt igazolja a bűncselekmény szerkezeti elhelyezése is a Btk.-ban, a VIII. Cím Társadalmi együttélést sértő bűncselekmények között, a Közrend és köznyugalom megsértése című I. fejezetben.

nem haladhatja meg a büntetési határ harmadát, valamint pénzbírság esetén a büntetési határ ennek legfeljebb egyharmadával növelhető.

⁵⁵ Btk. 371. szakasz, A közrend és a köznyugalom megzavarása:

Az a személy, aki nyilvánosan, személyek vagy vagyon ellen elkövetett erőszakkal, fenyegetéssel vagy személyek méltóságának súlyos megsértésével rontja a közrendet és a nyugalmat, 3 hónaptól 2 évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbírsággal büntetendő.

⁵⁶ Btk. 368. szakasz, Nyilvános uszítás:

(1) Ha a nyilvánosságot szóban, írásban vagy bármilyen más módon bűncselekményre ösztönzik, azt 3 hónaptól 3 évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbírsággal kell büntetni, anélkül, hogy a törvényben meghatározott büntetést meghaladhatná. az elkövetés büntetettét, akit uszítottak.

(2) Ha a par. (1) bekezdését közalkalmazott követi el, a büntetés egy évtől 5 évig terjedő szabadságvesztés és bizonyos jogok gyakorlásának tilalma, anélkül, hogy meg tudná lépni a törvényben előírt büntetést a bűncselekmény elkövetésére.

(3) Ha a nyilvános uszítás az elkövetett bűncselekmény elkövetését eredményezte, a büntetés az, amelyet a törvény az adott bűncselekményre vonatkozóan előír.

Ennek köszönhetően a bűncselekmény *elsődleges sértettje az állam, másodlagos sértettje az a csoport vagy kategória, amely ellen a tett irányul.*

A bűncselekmény tényállásának megvalósulásához olyan jogellenes cselekedet elkövetésére van szükség, amellyel az elkövető a nyilvánosságot gyűlölet kifejezésére vagy megkülönböztető magatartás tanúsítására ösztönzi egy bizonyos szempont szerint meghatározott embercsoport ellen.⁵⁷

Rendszerint az elkövető célja a társadalmi ellentét és az intolerancia előidézése vagy mélyítése, ennek megvalósítása pedig végtelen módozatban történhet.

Felmerül azonban a kérdés, hogy mit takar jogilag a gyűlölet és a diszkrimináció fogalma, mint tényállási tételek, hiszen ezeknek a kifejezéseknek nincs meghatározása a Btk.-ban. A gyűlölet alatt grammatikai értelmezés alapján olyan nagyfokú ellenséges indulatot, erős ellenséges érzést, ellenséges hozzáállást értünk valakivel vagy valamivel szemben.⁵⁸ Ami a diszkriminációt illeti, ennek értelmezéséről a 2001. évi 137. számú rendeletbe foglalt meghatározást vehetjük alapul.

Így azt látjuk, hogy a törvényszöveg tág értelmezési lehetőségeket ad, amely alapján bármely cselekedet, amely arra irányul, hogy a nyilvánosságban egy bizonyos csoport iránt erős ellenséges vagy megkülönböztető magatartást váltson ki, kielégíti a tényállási feltételeket.

Az uszítás tényállási tétel értelmezéséből kiindulva a bűncselekményt *közvetett vagy közvetlen szándékkal lehet elkövetni*, az elkövető tudatosan és akaratlagosan negatív irányban kívánja befolyásolni egy bizonyos embercsoport társadalmi megítélését.

Nem számít bűncselekménynek, ha az elkövető kritikát vagy nemtetszést fogalmaz meg egy bizonyos csoport képviselőinek kérdéses megnyilvánulásaival kapcsolatosan (pl. egy bizonyos futballcsapat szurkolóinak agresszív viselkedésével kapcsolatosan).

⁵⁷ Európai Unió Tanácsa: 2008/913/IB kerethatározat (2008. november 28.) a rasszizmus és az idegengyűlölet egyes formái és megnyilvánulásai elleni, büntetőjogi eszközökkel történő küzdelemről.

⁵⁸ Román Értelmező Szótár, online szócikk [online] letöltés helye: <https://dexonline.ro>, letöltés ideje: 2021.10.10.

A bűncselekmény tényállásának megvalósulásához *szükséges, hogy a tett ne egyénre, hanem egy adott embercsoportra, kategóriára vonatkozzon.* Hogy ez alatt pontosan milyen kategóriák értendők, arról a törvényhozó a bűncselekményt szabályozó szövegben nem rendelkezik, így a jogalkalmazók feladata az erre irányuló jogértelmezés. Kiindulási pontként szolgálhat, hogy a törvényhozó milyen tényezőket sorol fel, amelyek alapján létrejöhet a hátrányos megkülönböztetés vagy a gyűlöletre való uszítás, akár a Btk. 77. szakaszát, akár a diszkrimináció 2001. évi 137. számú rendeletbe foglalt meghatározását alapul véve.

Megállapíthatjuk, hogy a jogszabály a többségi társadalommal szemben álló nemzeti, etnikai, nemi, szexuális orientáción, nyelvi, vallási hovatartozáson, politikai véleményen vagy hovatartozáson, vagyoni helyzeten, társadalmi származáson, életkoron, fogyatékossgon, nem fertőző krónikus betegségen vagy HIV/AIDS fertőzöttségen alapuló kisebbségi társadalom érdekeit és jogait hivatott megvédeni.

A jogszabályban meghatározottak szerint, az etnikai szempont alapján a magyar kisebbség is a védett csoportok közé tartozik.

Megemlítenénk, hogy a törvényszöveg szerint a jogsértő magatartás megvalósulhat fizikai értelemben vett közterületen, de akár más közegben is, úgy online, mint magánterületen, *az egyetlen feltétel, hogy a tett nyilvánosság tudtára jusson.* Így például egy, az elkövető által saját magánlakásának udvarán történő jogsértő magatartás is büntetendő, amennyiben annak tanúja volt a nyilvánosság, a helyi közösség.

Az uszítás tényállásának megvalósulását az elkövető személyében kell vizsgálni. Elegendő, ha az elkövető azzal a céllal cselekszik, hogy a nyilvánosságot egy másik csoport iránti gyűlöletkifejezésre, megkülönböztetésre buzdítsa. Az, hogy a nyilvánosság ezen uszítás után ennek megfelelően cselekedjen, nem előfeltétele a tettes felelősségre vonásának, viszont növeli a tett súlyosságát.⁵⁹

A bűncselekmény elsődleges következménye a társadalmi együttélésre jelentett veszély előidézése, másodlagos pedig az érintettek emberi méltóságának sérülése.

⁵⁹ Niță, Delia.: *Combaterea infracțiunilor motivate de ură. Ghid pentru practicieni și decidenți.* București: Centrul de Resurse Juridice. 2015.

A tényállást megvizsgálva megállapíthatjuk, hogy egy *absztrakt veszélyeztetési bűncselekményről* beszélünk,⁶⁰ amely estében az okozati összefüggés az elkövetés tényállásából következik. Megjegyeznénk, hogy a 1969. évi Büntető törvénykönyv 317. szakasza,⁶¹ amely a gyűlöletre való felbujtás bűncselekményét szabályozta, más tényállással rendelkezett. A jogsértő magatartásnak abban az esetben a felbujtás jogi feltételeit kellett teljesítenie ahhoz, hogy büntetendő legyen, ez azt is jelentette, hogy az elkövetőnek konkrét veszélyt kellett tetteivel előidéznie. Ez a feltétel az új szabályozásban már nem érvényes, mivel már nem a felbujtás, hanem az uszítás kifejezést használta a jogalkotó, véleményünk szerint tudatosan, hogy a felbujtás jogintézményétől a bűncselekmény elkövetési módját elhatárolja.

A felbujtással szemben az uszítás esetén azoknak a jogsértő magatartásoknak a szankcionálása is lehetővé vált, amelyek csupán buzdítanak a gyűlölet vagy megkülönböztetés kifejezésére egy vagy több csoport ellen.⁶²

A jogalkotó tehát igyekezett egy olyan törvényszöveget alkotni, amely eléggé tág ahhoz, hogy ne zárjon ki semmilyen jogsértő magatartásformát, viszont épp ebből erednek a jogszabály értelmezési problémái.

Ahogy azt már kifejtettük, az ECRI a Romániát illető 2019. évi országjelentésében számos ponton állapít meg hiányosságokat a jelenlegi jogrendet illetően,⁶³ kritizálva a Btk. 369. szakaszát is. A felmerülő hiányosságok között kiemelték a törvényszöveg alkalmazhatóságának nehézségét, az előreláthatóság és pontosság hiányát, a használt kifejezések pontos meghatározásának hiányát.

⁶⁰ Ld.: 561/2021. számú Alkotmánybírósági Döntés, 32. pontja. [online] Letöltés helye: <https://www.ccr.ro>, letöltés ideje: 2021.11.27.

⁶¹ A gyűlöletre való felbujtás faji, nemzetiségi, etnikai hovatartozás, nyelv, vallás, nem, szexuális irányultság, vélemény, politikai hovatartozás vagy meggyőződés, vagyon, társadalmi származás, életkor, fogyatékoság, krónikus nem fertőző betegség vagy HIV / AIDS miatt, 6 hónaptól 3 évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbírsággal büntetendő.

⁶² Ionescu, Iordache, 2015, *i.m.*, 16–21.

⁶³ ECRI: Report on Romania, fifth monitoring cycle 5 June 2019, [online]. Letöltés helye: <https://rm.coe.int>, letöltés ideje: 2021.10.11.

Erre reflektálva – a jelen tanulmány írásával egyidőben - annak a törvénytervezetnek az elfogadásán dolgoznak, amely bizonyos változásokat idézne elő a Btk. 369. szakaszát illetően, annak érdekében, hogy megfeleljen a jelentésben kiemelt szempontoknak. 2021. március 22-én a Szenátus megszavazta és elfogadta, hogy a korábban említett törvényszöveg a következő formával rendelkezzen:

„369. szakasz Erőszakra, gyűlöletre vagy diszkriminációra való uszítás

A nyilvánosság bármilyen módon történő uszítása a személyek egy kategóriájának gyűlöletére vagy megkülönböztetésére, vagy egy személlyel szemben, aki faji, nemzetiségi, etnikai hovatartozás, nyelv, vallás, nemi, szexuális irányultság, vélemény, politikai nézetek, vagyoni, társadalmi kategória, életkor, fogyatékoság, krónikus nem fertőző betegség, HIV-fertőzés alapján, vagy bármilyen hasonló kritérium alapján egy csoporthoz tartozik, s amelyre az elkövető a kisebbségek okaként tekint, 6 hónaptól 3 évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbírsággal büntetendő.”

A törvénytervezetet 2021. június 30-án a Képviselőház döntőházként egyöntetűen megszavazta, azonban a kihirdetésre nem került sor, mivel az államelnök alkotmányossági kifogás lehetőségével élt.⁶⁴ Az államelnök legfőképpen a törvénytervezet átláthatóságát, kiszámíthatóságát, következetességét kifogásolta, ugyanakkor kiemelte, hogy az új jogszabály szövege korlátozza annak alkalmazását, hiszen konkrét szempontokat határoz meg, ezzel azonban azt éri el, hogy más szempontok alapján történő cselekedeteket kizár a büntetőjogi felelősség alól. A kifogás szövegéből kiderül, hogy a javasolt forma nem teljesértékű átültetése a Tanács 2008/913/IB számú, *a rasszizmus és az idegengyűlölet egyes formái és megnyilvánulásai elleni, büntetőjogi eszközökkel történő küzdelemről* szóló kerethatározatának. Ezt bizonyítja, hogy 2021.

⁶⁴ Államelnöki Kabinet: honlap, letöltés helye: <https://www.presidency.ro>, letöltés ideje: 2021.11.27.

szeptember 15-én az 561/2021. számú döntésében az Alkotmánybíróság jóváhagyta az alkotmányellenességi kifogást.⁶⁵ Megállapították, hogy az ellenőrzés alá vont büntetőjogi rendelkezéseket túlságosan tág értelemben fogalmazták meg, ami a növeli jogszabály kiszámíthatatlanságának mértékét. Az *Emberi Jogok Európai Egyezményének 7. cikkének*, valamint a jogállamiság alapvető követelményeinek jelen törvénytervezet nem felel meg, mivel ez a megfogalmazás előidézheti a tetszőleges/ véletlenszerű értelmezések és alkalmazások kialakulását.

6 Statisztikai adatok és ezek elemzése

Ahhoz, hogy érzékeltetni tudjuk, hogy a gyűlöletre vagy diszkriminációra való uszítás bűncselekménye egy olyan jogszabály, amelynek alkalmazhatósága megkérdőjelezhető, közérdekű adatigénylés útján kikértük az erről a bűncselekményről szóló országos ügyészségi statisztikát 2014-2020 periódusra vetítve, a Btk. új formájának bevezetésétől kezdődően.

1. táblázat: Összesítő a 2014-2020 periódusban feljegyzett, a Btk. 369. szakaszának megfelelő tényállásokról (ezekből hány került bíróságra, hány került lezárásra, hány vádlott volt az adott ügyben, végül ebből hány személy ellen nem indult bírósági eljárás).

Év	Feljegyzett esetek száma	Vádirat vagy vádalku	Nyomozati szakaszban lezárt	Vádlottak száma bírósági szakaszban	Gyanúsítottak/vádlottak száma, akik ellen nem indult bírósági eljárás
2014	19	0	19	0	0
2015	29	0	29	0	5
2016	27	1	26	1	1
2017	38	1	37	1	1
2018	41	1	40	3	1
2019	37	0	37	0	0
2020	30	1	29	1	1

Adatok forrása: A szerzők közérdekű adatigénylése Románia Ügyészségétől.

⁶⁵ 561/2021. számú Alkotmánybírósági Döntés, [online] Letöltés helye, <https://www.ccr.ro>, letöltés ideje: 2021.11.27.

A mellékelt táblázatból kitűnik, hogy a legtöbb eset a nyomozati szakaszban, *in rem* lezárul. A nyomozás tehát legtöbbször még abba a fázisba sem jut el, amelyben az elkövető ellen kezdeményeznék a nyomozást, és ezáltal az elkövető gyanúsított státuszt kapna.

Fontos megemlítenünk továbbá, hogy a jelen statisztika a gyűlölet vagy diszkrimináció okától függetlenül mutatja az összes ilyen tényállás esetében megkezdett nyomozást. Így nem tudhatjuk pontosan, hogy ebből hány bűncselekményben volt érintett a magyar kisebbség, csak az valószínűsíthető, hogy a szám nagyon csekély.

Amint a táblázatból kiderül, az új Btk. hatályba lépésétől hat év alatt mindössze 6 vádlott ellen kezdődött meg a bírósági eljárás is. Arról nincs adatunk, hogy ebből végül hány esetben történt ítélethozatal is, azonban kutatásaink során talált joggyakorlat azt mutatja, hogy ezeknek az eseteknek a száma 1-2 közé tehető. Az egyik felkutatott határozatban éppen egy magyar nemzetiségű fiatalembert ítélt el a bíróság pénzbírságra a településen élő román kisebbség ellen elkövetett uszító és gyűlöletkeltő magatartásáért.⁶⁶

Fontos megjegyezni, hogy a valós esetszámok sokkal magasabbak a hivatalos statisztikai adatoknál, a legtöbb ilyen jogsértés - hacsak nem kap nagy médiavisszhangot - nem kerül a hatóságok elé.

A fent említettekből az derül ki, hogy az ügyész az első, aki értelmezi és alkalmazza a jogi normát, megítélve, hogy a tényállás beteljesült-e vagy sem. Az nyomozást lezáró rendeletet csakis a sértett fél támadhatja meg, a feljelentést tevő harmadik felek - például jogvédő szervezetek - ilyen joggal nem rendelkeznek. A román büntető eljárásban csak a panaszos fizikai személy élhet ezzel a joggal. Ekkor viszont az a veszély áll fenn, hogy az ügyészség úgy véli, hogy egy egyénnel szemben nem állapítható meg a tényállás beteljesülése, hiszen egy személy nem egyenlő a jogszabályban meghatározott csoporttal, illetve kategóriával. Amennyiben azonban a jogalkalmazók figyelembe vennék, hogy a bűncselekmény elsődleges sértettje az állam, ilyen indok miatt nem lehetne a nyomozást lezárni.

⁶⁶ Kézdivásárhelyi Bíróság 154/2017 sz. ítélete. [online] Letöltés helye: <http://www.rolii.ro>, letöltés ideje: 2021.11.30.

7 Konkrét ügyek bemutatása, tényállások és jogértelmezések vizsgálata

A romániai joggyakorlat, ahogy ezt a fenti statisztika mutatja, igen csekély, különösképpen a magyarságot érintő ügyeket tekintve, amelyek esetében eddig egyetlen végleges elmarasztaló ítélet sem született. A román jogi szakirodalom joggyakorlat hiányában nem foglalkozik érdemben a kérdéssel.

A következőkben arra törekedtünk, hogy felvázoljuk az általunk felkutatott magyar kisebbség ellen elkövetett gyűlölet-bűncselekményeket és a büntetőjogi felelősségre vonás mozzanatait. Ezáltal a gyakorlatban is szeretnénk bemutatni az eddig említett jogértelmezési hibákat, felhívva a figyelmet arra, hogy a törvény alkalmazhatósága nagyban függ az alkalmazó hajlandóságától is. Az alábbi vizsgált esetek 2017 és 2021 periódusban történtek.⁶⁷

7.1 Hargita megyei táblafestések

Tényállás:

2020. január 4-e éjjel, január 5-ére virradóra I.G-I, román nemzetiségű személy, Székelyszentlélek, Székelyudvarhely, Máréfalva, Nagyszalonta és Csíkszereda településeken hat helyiségnévtáblán szereplő magyar helységnevet festett le fekete festékkel. Az elkövető vallomása szerint spontán konfliktus vezényelte tettét, nem volt magyarelles indíttatású a cselekedete.

Felelősségre vonási lépések:

Az esetben rongálás, valamint gyűlöletre és diszkriminációra való uszítás bűncselekményének elkövetése miatt feljelentést tettek. A nyomozati szakaszban az uszítást illetően a rendőrség a nyomozást lezárta, mivel nem találtak gyűlölet-bűncselekményre utaló bizonyítékot. A nyomozás

⁶⁷ Megjegyeznénk, hogy mivel több ügyben a nyomozás jelenleg is folyik, az ügyszámok közlését jelen tanulmányban mellőzzük, az érintettek magánszemélyek személyes adatai védelmében a neveket több helyen anonimizáltuk.

lezárását megtámadták a főügyész majd a bíróság előtt is, amit mindkét szerv visszautasított. A bíróság ítélete szerint az elkövetett cselekedet nem mutat gyűlöletre utaló jeleket, hiszen az elkövető nem tanúsított erőszakos magatartást, valamint a tett elkövetése során nem volt jelen a nyilvánosság, mely kizárja a nyilvános uszítás tényállását.

Az elkövetőt elsőfokon pénzbüntetésre ítélték rongálásért.

Jogértelmezési és jogalkalmazási hibák:

Az ügyészség és a bíróság is figyelmen kívül hagyta a bűncselekmény elkövetésének módját, amelyből kiderül, hogy milyen indíttatásból lettek elkövetve. Csakis a magyar helyiségnév lett lefestve, nem beszélhetünk spontán konfliktusról, amikor az elkövető 6 táblát rongált meg 60 km-es körzetben.

Az a kijelentés, miszerint a nyilvánosság közvetlen jelenléte szükséges a gyűlöletre vagy diszkriminációra való uszítás tényállásának beteljesedéséhez, teljesen alaptalan, ilyen kikötés a törvényszövegben nem szerepel.

Kiemelnénk, hogy az említett bűncselekmény nem eredménybűncselekmény, hanem magatartási bűncselekmény, a tényállás beteljesüléséhez elégséges, hogy a tanúsított magatartása előidézze a veszélyhelyzet kialakulását vagy elegendő legyen annak előidézésére. Megjegyeznénk, hogy az eset nagy sajtóvisszhangot kapott és a táblafestési ügyek között is a súlyosabbak kategóriájába tartozik.⁶⁸

7.2 Úz-völgyi katonatemető ügye

Tényállás:

2019. június 6-án román nemzetiségű ellentüntetők áttörték a békésen, a temető kapuja előtt élőláncot formáló magyar kisebbség soraikat, megromgálták a temető székekapuját, ezt követően betörték a temetőbe,

⁶⁸ Eljárást indít a rendőrség a táblarongálás miatt, In: Székelyhon, 2020. [online] Letöltés helye: <https://szekelyhon.ro>, letöltés ideje: 2021.11.30, valamint: Cs.P.T, Azonosította a Hargita megyei rendőrség a székelyföldi helységnévtáblák megromgálóját In: Maszol.ro, 2020. [online] Letöltés helye: <https://maszol.ro>, letöltés ideje: 2021.11.30.

ahol katonai sírok keresztjeit, az ott elhelyezkedő emlékművet rongálták és gyalázták meg. Az élőlánc áttörésekor és utólag, a temető oldal-só kerítésén átmászó és így a tüntetőket hátulról megkerülő román el-lentüntetőik erőszakot is alkalmaztak, kerítéslécekkel, zászlórudakkal támadtak a tüntetőkre, magyarelles szlogeneket skandáltak, mind- ezt nagyszámú rendőri erők jelenlétében. A magyar kisebbség békés tüntetésének oka a katonai temető rendezetlen tulajdonjoga és az ott törvénytelen körülmények között felállított 52 román háborús hős ke- resztjének felavató ünnepe volt.⁶⁹ A temető jogi helyzetének tisztá- zása érdekében jelenleg is több közigazgatási per van folyamatban.

Legutolsó fejleményként megemlítenénk, hogy a Bákói Ítéltábla döntése által jogerősen érvénytelenítették Dormánfalva Tanácsi hatá- rozatát,⁷⁰ mellyel a katonatemetőt törvénytelenül köztérbe áthe- lyezték. Mivel az ügy lezárásánál közre játszott az is, hogy az ügyész a dormánfalvi álláspontot képviselte a jogvitában, kíváncsian várjuk a további történéseket a nyomozást illetően.

Felelősségre vonási lépések:

Az ügyben feljelentést tettek rongálás, gyűlöletre és diszkriminációra való uszítás, a közrend és köznyugalom megsértése, valamint kegye- letsértés bűncselekményének elkövetése miatt.

Az ügyet lezáró ügyészi rendeletben, valamint az ez ellen tett pa- naszt visszautasító rendeletben az ügyészség arra hivatkozott, hogy a bizonyítékok megvizsgálása után sem lehet teljes bizonyossággal meg- állapítani, hogy a résztvevő tüntetők megnyilvánulásai kimerítenék bármely bűncselekmény fogalmát.

Ezen rendelet ellen panaszt fogalmaztak meg, amit a Moinești Bí- róság jóváhagyott és megsemmisítette az ügyet lezáró ügyészi rende- letet, elrendelte a büntető nyomozás folytatását három bűncselekmény esetében: rongálás, gyűlöletre és diszkriminációra való uszítás, vala-

⁶⁹ Sipos Z.: Úzvílgyi temetőfoglalás: itt az események kronológiája, In Átlátszó Er- dély, 2019 [online] letöltés helye: <https://atlatszo.ro/> letöltés ideje: 2021. 12.02.

⁷⁰ MTI: Jogerős: nem képezi Dormánfalva köztérét az úzvílgyi katonatemető, In: Székelyhon, 2021, [online] <https://szekelyhon.ro/> a, letöltés ideje: 2021. 12.02.

mint közrend és köznyugalom megsértése. A kegyeletsértés bűncselekménye esetében a nyomozás megszüntetését jóváhagyták.

E tanulmány befejezésének időpontjában az ügyben még nem született végleges döntés. A nyomozati szakasz folytatását átadták a Legfelső Semmítő- és Ítélszék melletti *Ügyészségnek*, mivel az egyik érintett személy, aki ellen feljelentést tettek, időközben parlamenti képviselői státuszt szerzett.

Az ügyészség a fent említett személy esetében megszüntette a nyomozást és a fennmaradó cselekedeteket illetően visszaküldte további lépések megtételére az iratcsomót a Moinești Bíróság melletti *Ügyészségnek*.

2021. szeptember 30-án az ügyészség újból lezárta a nyomozást,⁷¹ ami ellen jelenleg is folyik az újabb fellebbezési eljárás.

Jogértelmezési és jogalkalmazási hibák:

Az ügyet lezáró ügyészi rendeletben a nyomozást vezető ügyész arra hivatkozott, hogy nincs bizonyíték arra, hogy a tüntetők megrongálták volna a temető kapuját olyan mértékben, hogy az használatra alkalmatlanná váljon. Az ügyészség szerint arra sincs bizonyíték, hogy a temetőben található síremlékeket bármely sérülés érte volna. Emellett, a tüntetők által skandált megjegyzések, sértések nem merítik ki a gyűlöletre vagy diszkriminációra való uszítás fogalmát, ugyanis ezek a helyszínen jelenlévő személyek ellen irányultak, és nem egy bizonyos embercsoport ellen, mint például a romániai magyar kisebbség. Továbbá említést tesznek arról, hogy a magyar kisebbségi képviselők jelenlétükkel provokálták ki a román nemzetiségű elkövetők reakcióját. A hivatalos szervek szerint nem beszélhetünk a közrend és köznyugalom megzavarására alkalmas megnyilvánulásokról sem, mivel nem történt tényleges erőszakos cselekedet vagy fenyegetés, amely a büntetőjogi felelősségre vonást indokolná.

Ezzel szemben a panaszban arra tértek ki, hogy a fent említett bűncselekmények elkövetését igazolandó, számos bizonyíték áll rendelkezésre.

⁷¹ Vivien M.: *Ügyészségi érv Úzvölgye kapcsán: csak az minősül gyűlöletbeszédnek, ami a nagyközönségnek szól*, in: Transindex.ro, 2021, [online] letöltés helye: <https://itthon.transindex.ro/> letöltés ideje: 2021.12.02.

kezésre, amelyek az ügy során bemutatásra kerültek, többek között videófelvevételek, fényképek, újságcikkek, a közösségi médiában megjelent bejegyzések. Kritizálták az ügyészség felületes munkáját, ugyanis nem vették figyelembe a bizonyítékok jelentős részét, holott ezekből világosan kitűnik a gyűlöletre és diszkriminációra való uszítás és a közrend és köznyugalom megsértése. Ami ez utóbbi bűncselekményt illeti, bizonyítékként több, utólag a közmédiában és közösségi portálokon megjelent cikket és bejegyzést is csatoltak az ügy dossziéjához.

A rongálással kapcsolatban többek között arra hivatkoztak, hogy a temetőkapu a temető részét képezi, ezért a kulturális vagyon része, megrongálása nem egy hagyományos kapu megrongálásnak feltételeit követeli meg, hogy a bűncselekmény elkövetését fel lehessen róni.

A bíróság az ügyet lezáró ügyészi rendeletet megsemmisítő határozatban helyesen elrendelte, hogy a fent említett bűncselekmények esetében a nyomozás folytatódjon, ugyanis az ügyészség nem gyűjtött elegendő bizonyítékot, hogy megállapítsa, nem történt törvényszegés. Ezért elrendelték, hogy újabb bizonyítékokat vizsgáljanak meg az ügyben.

Többek között felrótták az ügyészségnek, hogy az nem vizsgálta meg a temető megrongált kapujának pontos mivoltát, mivel, ha az a kulturális örökség részét képezi, az megváltoztatja a bűncselekmény besorolását.

A gyűlöletre és diszkriminációra való uszítás esetében az ügyészség nem vizsgálta meg, hogy az elhangzott sértések a jelenlevő természetes személyek elleni spontán reakció volt, vagy a magyarság elleni gyűlölet-bűncselekmény.

Az 2021. szeptember 30-ai nyomozást lezáró ügyészi rendeletben arra hivatkoznak, hogy a cselekedetek nem merítik ki a törvényi tényállást, sőt a magyar kisebbség képviselői, akik jelen voltak a helyszínen, kiprovokálták jelenlétükkel és viselkedésükkel a román ellentüntetők reakcióját, azonban ezek egyetlen esetben sem érték el a bűncselekmény súlyosságát, csupán szóbeli sértések hangzottak el. Több ízben külön kiemelte az eljáró ügyész, hogy nem történt erőszakos megnyilvánulást a tüntetésen, csupán a temető bejáratát rongálták meg,

amelyet később meg is javítottak. A helyszínen jelenlévő rendvédelmi szervek sem jelentettek semmilyen atrocitást, sőt, védelmezték a magyar tüntetőket. Emellett, az ügyészség tényként kezeli, hogy a temető Dormánfalva településhez tartozik, figyelmen kívül hagyva, hogy ez a kérdés jelenleg is több per tárgyát képezi a nemzeti bíróságok előtt. Kiemelték újból, hogy az esetleges sértések csupán a jelenlévők ellen szóltak, nem az egész magyar kisebbség ellen, valamint, hogy hogy ezek a cselekedetek nem uszították megkülönböztető vagy gyűlölködő magatartásra a nyilvánosságot. Minden bizonyíték ellenére az ügyész kijelenti, hogy az ügyben a veszélyforrást a magyar kisebbség képviselői jelentették. Az ügyet lezáró ügyészi rendeletből kitűnik, hogy kizárólag román ellentüntetőket hallgattak ki. E tanulmány befejezésének időpontjában az ügyben még nem született végső döntés.

7.3 Klaus Iohannis ügye

Tényállás:

2020. április. 29.-én Iohannis Klaus Werner, Románia államelnöke egy sajtótájékoztatón a Szociáldemokrata Pártot kritizálta,⁷² az állítva, hogy a szociáldemokrata párt elnöke, Ciolacu Ioan Marcel tudatosan támogatta, sőt, engedélyezte a Székelyföld autonómiájára vonatkozó törvényjavaslat elfogadását. Ezen megnyilvánulása során a magyar kisebbség méltóságát sértette meg, amikor gúnyosan, rossz magyarsággal köszöntötte beszédében a Szociáldemokrata párt elnökét, majd azt mondta, hogy Erdélyt odaadta a magyaroknak. Ezt követően pár nappal később, egy újabb sajtótájékoztatón az államelnök határozottan kijelentette, hogy elnöksége ideje alatt nem fog olyan törvényeket és cselekedeteket megtűrni, amelyek Székelyföld Autonómiájára vonatkoznak. A fent említett nyilatkozatnak az országos és nemzetközi sajtóban is nagy visszhangja volt, a magyar kisebbség elleni gyűlöletet

⁷² *Johannis: a PSD titokban odaadta a magyaroknak Erdélyt*, In: Maszol.ro, 2020. [online] Letöltés helye: <https://maszol.ro>, letöltés ideje: 2021.11.30., valamint: A bíróság szerint jogosan büntették meg Johannist a „Jo napot kívánok, PSD!” miatt, In: Transindex.ro, 2020. [online] Letöltés helye: <https://itthon.transindex.ro>, letöltés ideje: 2021.11.30.

maga az államelnök is támogatta, gúnyos stílusával a magyar közöset emberi méltóságában megsértette.

Felelősségre vonási lépések:

A leírt esetek után több jogvédő szervezet is feljelentést tett gyűlöletre és diszkriminációra uszítás bűncselekményének elkövetését illetően. Az ügyész az eljárás megszüntetését indítványozta, indokolva, hogy a tettek az elkövetett formában nem sorolhatóak a büntetőjog előírásai alá. A feljelentéssel élő szervezetek panaszt nyújtottak be a Legfelső Semmitő- és Ítélszék melletti Ügyészségen a nyomozás folytatását kérve. Ezt a Legfelső Semmitő- és Ítélszék melletti Ügyészség visszautasította.

Jogértelmezési és jogalkalmazási hibák:

Elsősorban az ügyészség és a bíróság is azt kifogásolta, hogy a jogvédő szervezetek nem támadhatják meg a nyomozást lezáró rendeletet, mivel nem a bűncselekmény sértettjei, a jogvédő szervezetek nem szenvedtek anyagi vagy szellemi kárt az adott tettek elkövetése során. Fontos kiemelnünk, hogy a jogvédő szervezetek panaszt nyújtottak be az ügyészségre és nem feljelentést, viszont ezt az eljáró szervek a fent említett indokok miatt adminisztratív úton átminősítették. A bíróság a jogvédő szervezetek képviseleti jogát kifogásolta, véleményük szerint az adott egyesület nem képviseli a magyar kisebbséget, így nincs jogalanyisága. Az eljáró szervek figyelmen kívül hagyták, hogy a bűncselekmény elsődleges sértettje az állam, valamint a tényállás megvalósulásához nem kell konkrét anyagi vagy szellemi kárt okoznia az elkövetőnek.

Másodsorban az eljáró szervek azt állapították meg, hogy a cselekedetben nem teljesül a bűncselekményi tényállást, nem történt gyűlöletre vagy diszkriminációra való uszítás, csupán politikai véleménynyilvánítás, amely megengedett, sőt az államelnöknek kötelessége megvédeni az állam integritását. Amint már kifejtettük, a véleménynyilvánítás szabadságának vannak korlátai, amelyeket Iohannis Klaus Werner jelen esetben súlyosan megsértett.

Nem utolsósorban az államfő politikai véleménynyilvánításai során alkalmazandó büntetőjogi immunitását is felhozták, arra hivatkozva, hogy az elnököt ilyesfajta megnyilvánulásai miatt nem lehet semmilyen felelősségre vonni.

Úgy gondoljuk, hogy jelen esetben a politikai diskurzus megengedett kereteit az államelnök átlépte, hasonlóan ahogyan azt a Feret v. Belgium ügyben is megállapította az EJEB.⁷³ ⁷⁴ A nyomozást lezáró rendeletben maga az ügyész is megvizsgálta ezzel a bűncselekménnyel kapcsolatos joggyakorlatot és megállapította, hogy habár nincs ezen a területen kialakult joggyakorlat, mivel nem születtek ilyen esetekben határozatok, mégis a doktrína kielégítően egyértelmű és a törvényszöveg értelmezésére vonatkozó vélemények megegyeznek. Ennek alapján minden megnyilvánulást a szólásszabadság fényében kell vizsgálni. Ebben az esetben az eljáró ügyész azt állapította meg, hogy egyéni véleményt fogalmazott meg az elnök, amiért nem vonható büntetőjogi felelősségre. Azonban pontosan ezen értelmezés miatt láthatólag nem létezik olyan megnyilvánulás, amelyről elmondható, hogy büntetőjogi szankciót igényelne.

⁷³ Feret v. Belgium, Emberi Jogok Európai Bírósága, 2009.07.16-i ítélete, Case nr. 15615/07. Letöltés helye: <https://hudoc.echr.coe.int>, letöltés ideje: 2021.11.10.

⁷⁴ Ebben az ügyben a belga Front National párt vezetője, Daniel Féret a választási időszakban olyan kaptányt folytatott, ami az Egyezmény 10. cikkének megsértésével járt. Olyan megnyilvánulásai voltak, mint „korlátozni kell a bevándorlók beilleszkedéséért és hízlalásáért tevékenykedő szociokulturális egyesületeket”, „így megmentve népünket a hódító iszlám jelentette kockázattól”, illetőleg hasonló üzenetekkel ellátott karkatúrákat tett közzé. Sorozatos panasz és bejelentés után Féret mentelmi jogát a Ház felfüggesztette, bírósági eljárás indult az ügyben. Végül az ügy az EJEB elé került, amely ítéletében kiemelte a kontextus fontosságát, illetve azt, hogy a politikusok esetében kifejezetten elvárható, hogy kerüljék a nyilvános beszédek során az intolerancia nyilvános szítását.

7.4 Gherorghe Funar ügy

Tényállás:

2019. február. 18–24. között a *justitiarul.ro* internetes oldalon megjelent egy Gheorghe Funar által írt diszkriminatív és gyűlöletre uszító jellegű cikk, amit a Csíksomlyói pápalátogatás apropóján fogalmazott meg.⁷⁵

A cikkben többek között Magyarország, Ferenc pápa, a magyar kisebbség, valamint a katolikus vallás ellen uszító, különösen méltatlan stílusban megfogalmazott kijelentések olvashatók. Több, az igazságot elferdítő, tettett szarkasztikus megjegyzés egyetlen célja az olvasók gyűlöletre való uszítása. Az elkövető azt állította, hogy a pápalátogatás a román állam integritását fenyegető hadművelet része, amelyet a magyarok terveltek ki. Már a címben az az állítás szerepel, hogy Magyarország beleavatkozott a pápai látogatás szervezésébe, valamint a román himnusz és zászló használatát betiltották a romániai településen. A cikkben hasonló módon azt állította, hogy a katolikus egyház magyar zászlókat osztogatott a csíksomlyói zarándoklaton való résztvevőknek. Továbbá a cikkben olyan hamis információ is szerepelt, hogy a csíksomlyói zarándoklaton egy Erdély függetlenségét igazoló határozatot fognak elfogadni, vagy hogy a zarándoklat keretein belül egy magyar katonai felvonulás is megszervezésre kerül. Nem utolsósorban pedig a cikk a pápa és a résztvevők ellen erőszakos megnyilvánulásokra buzdította az olvasókat a június 1-én lezajlott csíksomlyói zarándoklaton. A cikk számos negatív, gyűlölködő hozzászólást szült az olvasók körében.

Felelősségre vonási lépések:

Az ügyben egy jogvédő szervezet feljelentést tett nyilvános uszítás, valamint gyűlöletre és diszkriminációra való uszítás bűncselekmé-

⁷⁵ Funar Ghe.: Mofturi papale? *Justitiarul.ro*, 2019. ápr. 15. [online] Letöltés helye: <https://www.justitiarul.ro>, letöltés ideje: 2021.11. 30. ld.: Funar Ghe.: Adunarea publică ilegală de la șumuleu-ciuc trebuie interzisă conform dispozițiilor legii nr. 60/1991!. *Condeiu Ardean*, 2019. ápr. 5. [online] Letöltés helye: <http://www.condeiuardean.ro>, letöltés ideje: 2021.11.30.

nyének elkövetése tekintetében. A nyomozást az ügyészség lezárta, ez ellen panaszt nyújtottak be a főügyészhez, aki visszautasította azt. Mindkét ügyészi rendelet ellen fellebbezést nyújtottak be az illetékes bírósághoz, amely visszautasította azt. Az ügyet 2020 októberében véglegesen lezárták. A jogvédő szervezet kezdeményezte az Emberi Jogok Európai Bírósága előtti eljárás megindítását Románia ellen.

Jogértelmezési és jogalkalmazási hibák:

Az nyomozást lezáró ügyészi rendeletben az eljáró ügyész megállapította, hogy nem teljesült az gyűlöletre vagy diszkriminációra való uszítás bűncselekményi tényállása, mivel az elkövető csupán megengedett kritikát fogalmazott meg a magyar kisebbség politikai képviselőivel szemben, ezt a magatartást pedig védi az Alkotmányban is előírt szólásszabadsághoz való jog.

Azonban az ügyészség nem vette figyelembe, hogy a szólásszabadság ezekben az esetekben korlátozható, hiszen egy kisebbséget a nyilvánosság előtt emberi méltóságukban megsértette, a cikk megfogalmazási stílusa pedig láthatóan gyűlöletkeltő, nem egy objektív negatív kritika. Az Emberi Jogok Európai Bírósága kimondta a Magyar Tartalomszolgáltatók vs. Magyarország ügyben,⁷⁶ hogy ilyen esetben a szabad véleménynyilvánítás jogára nem lehet hivatkozni. Észrevehető, hogy az elkövető az általános „magyarok” kifejezést használta több ízben is, nem a magyar kisebbségi politikai pártok képviselőit szólította meg. A cikk szövegéből kitűnik, hogy előítéleteken alapuló hamis információkon keresztül próbálja meg az elkövető a nyilvánosságot hasonló megnyilvánulásokra uszítani.

⁷⁶ Magyar Tartalomszolgáltatók v. Magyarország, Emberi Jogok Európai Bírósága, Case nr. 22947/13. Letöltés helye: <https://hudoc.echr.coe.int>, letöltés ideje: 2021.11.10.

7.5 A B1 TV és a székelyudvarhelyi Kaufland ügye

Tényállás:

2017. szeptember 20-án a B1 TV televízió közzétett a YouTube csatornáján egy 15 perces részletet egy előzőleg bemutatott programból, amely a *Kaufland botrány - Banciu ellen tett panasz a ODT-nél: Egy román nem hagyta románul beszélni!* címet viselte.⁷⁷ Radu Banciu a B1 TV moderátora a televíziós adásban rágalmazta, méltatlan jelzőkkel illette az erdélyi magyarokat egy korábbi Udvarhelyen megtörtént kiprovokált incidens apropóján. Miután Banciu-t az ODT ezért az előzetes megnyilvánulásáért megbüntette, a moderátor műsorában kritizálta az ODT-t, azt állította, hogy egy magyarok által vezetett szervezet, valamint újból rágalmazta és megkérdőjelezte az erdélyi magyarok létjogosultságát.

Felelősségre vonási lépések:

Az ügyben több jogvédő szervezet és magánszemély is büntetőfeljelentést tett gyűlöletre és diszkriminációra való uszítás, valamint nyilvános uszítás, közrend és köznyugalom megzavarása bűncselekmények elkövetése tekintetében. Az ügyész az eljárás megszüntetését indítványozta a *ne bis in idem* elvre alapozva, amely ellen fellebbezést nyújtottak be a főügyészhez. A főügyész visszautasította a fellebbezést és elrendelte az eljárás megszüntetését. Ezen döntés ellen újból panaszt nyújtottak be a bírósághoz, amelyet a bíróság 2021 áprilisában jóváhagyott, elrendelte a nyomozást lezáró ügyészi rendelet megsemmisítését és a nyomozás folytatását. A nyomozás jelenleg is folyik.

Jogértelmezési és jogalkalmazási hibák:

Az ügyészség elsősorban arra hivatkozott, hogy az ügyben az elkövetőket már az ODT megbírságolta, vagyis megtörtént a cselekedet sza-

⁷⁷ Ld.: <https://www.youtube.com/watch?v=isVjedb7hxo> , valamint Gyergyai Csaba: Ismét bírságot kapott Radu Banciu, a B1 magyargyűlölköző műsorvezetője. *Kronika Online*, 2018. jan. 22. [online] Letöltés helye: <https://kronikaonline.ro>, letöltés ideje: 2021.11.30., Kaufland-ügy: feljeleníti a Mikó Imre Jogvédelmi Szolgálat Sorin Susanu fogyasztóvédelmi főfelügyelőt, In: Székelyhon 2017. szept. 4. [online] letöltés helye: <https://szekelyhon.ro>, letöltés ideje: 2021.11.30.

bálysértésként való büntetése, a büntetőjogi felelősségre vonás pedig ellenkezne a *ne bis in idem* elvvel.

Az ügyészség nem vette figyelembe, hogy a szabálysértést az első megnyilvánulásra mondta ki az ODT, a második, erre történő reflexió esetén nem történt semmilyen felelősségre vonás, ami igazolná a *ne bis in idem* elvének alkalmazását. Ezt a bíróság helyesen meg is állapította és elrendelte a nyomozást lezáró ügyési rendelet megsemmisítését és a nyomozás folytatását.

7.6 Dan Tănasă magyarellenes megnyilvánulásai

Tényállás:

Dan Tănasă román közéleti szereplő, politikus, egy internetes blog (www.dantanasa.ro) tulajdonosa, aki a magyar kisebbség elleni megnyilvánulásairól híresült el. A blogján megjelentetett különböző magyarellenes cikkeket saját Facebook profilján is megosztja, ahol a panasz benyújtásakor több mint 30.000 személy követte.

Felelősségre vonási lépések:

2017 októberében, a többszörös magyarellenes kirohanásai miatt panaszt nyújtottak be Dan Tănasă ellen, nyilvános uszítás, valamint gyűlöletre és diszkriminációra való uszítás bűncselekményének elkövetése miatt. Ugyanakkor panasszal éltek az ODT előtt is, ahol megállapították a diszkrimináció szabálysértési voltát, egy 2000 lej értékű pénzbírság kíséretében. Ezt a határozatot Dan Tănasă megtámadta a bíróságon, amely eltörölte a büntetést. Az ügyészség ennek fényében kezdeményezte a büntetőnyomozás lezárását is. Az ügyet lezáró rendelet ellen a főügyész előtt panaszt nyújtottak be, aki ezt elutasította. Ezen rendelet ellen fellebbezéssel élt a panaszos, amit viszont a bíróság utasított el.⁷⁸

⁷⁸ Sepsiszentgyörgyi Bíróság, 259/C/2019 sz. végzés.

Jogértelmezési és jogalkalmazási hibák:

Az ügyben a nyomozás lezárásának okai között olyan indokok szerepeltek, amelyek véleményünk szerint nem megalapozottak.

Az ügyészség a véleménynyilvánítás szabadságára, az uszító magatartás hiányára hivatkozott, valamint arra, hogy habár az ODT előzetesen megállapította a szabálysértést, a bíróság megsemmisítő határozata azt jelenti, hogy nem történt ilyen jogsértő magatartás, ami kizárja a büntetőjogi felelősségre vonást is.

Azt is megállapította a bíróság, véleményünk szerint helytelenül, hogy az elkövető nem felelős a blogján vagy a Facebook oldalon publikált kommentekért, ezeket nem ő idézte elő, nem uszította konkrét cselekedetekkel a nyilvánosságot efféle megnyilvánulásokra.

Amint már kifejtettük, a 369. szakasz tényállásának beteljesüléséhez nem szükséges, hogy a diszkrimináció meg is valósuljon, elegendő, ha az elkövető erre buzdítja a nyilvánosságot. S bár a buzdítás az akaratlagosság meglététől függ, bármilyen eszközzel megvalósítható.

Az ügy súlyossága kiemelkedő, hiszen az elkövető napjainkban is folytatja a magyarellenes megnyilvánulásait,⁷⁹ az ODT több ízben sza-

⁷⁹ Dan Tănăsă, az ADEC (Asociația Civică pentru Demnitatea în Europa, ford.: Méltóságért Európában Civil Egyesület) egyesület vezetője, aki blogján kifejezetten magyarellenes bejegyzéseket oszt meg, szélső nacionalista világképet képvisel, amelynek hangot is ad, például feljelentéseivel rendszeresen próbálja korlátozni a romániai magyarság szimbólumhasználatához való jogát. Számos alkalommal szólalt fel és tett feljelentést a székely zászló vagy a magyar helységnevek, közintézményeken szereplő feliratok, kétnyelvű utcanév táblák használata ellen, sőt, a kizárólag magyar nyelven megjelenő, a polgármesteri hivatal által támogatott és fenntartott helyi újság ellen is. Többször bírósági úton követelte ezek eltávolítását. Ennek fényében, példaként megemlítenénk, hogy nehezményezte és elégedetlenségének hangot is adott, amikor a Florin Cițu miniszterelnök által vezetett kormány szeptember 15-én elfogadta Kovászna megye zászlójának hivatalos formáját, amely egyáltalán nem tartalmaz román szimbólumokat. (Lásd: Tanasa, Dan: GUVERNUL TRĂDĂRII NAȚIONALE. Steagul secuiesc al județului Covasna, adoptat prin hotărâre de Guvernul PNL-UDMR / Româniilor din județ nu sunt reprezentativi pe acest steag. *dantanasa.ro*, 2021, [online] Letöltés helye: <https://www.dantanasa.ro>, letöltés ideje: 2021.11.30.) Továbbá, az ő nevéhez köthető a korondi polgármesteri hivatallal kapcsolatos ügy, ahol a közintézményen szereplő „Községháza” magyar felirat eltávolítása végett indított pert. (Lásd: Diaconescu Marius: De ce a fost amendat primarul maghiar al comunei Corund cu 100.000 de euro? *Historia.ro*, 2019. [online] Letöltés helye: <https://www.historia.ro/>, letöltés ideje: 2021.11.30.) Visszaélései miatt az ODT több esetben megbírságot adott. (Lásd: Lázár Hajnal: Büntetést kapott Dan Tanasă és a Realitatea. *Hargita Népe*, 2018. aug. 27.

bott ki büntetést, viszont legtöbb esetben ezeket a bíróság eltörölte. Az elkövető büntetőjogi felelősségre vonása mindmáig nem történt meg egyetlen ilyen megnyilvánulásáért sem.

7.7 Mihai Târnoveanu ügy

Tényállás:

2020. augusztus 17-én Mihai Marin Târnoveanu, román politikus, a gyergyóditrói temetőben készített videófelvételben azt állította,⁸⁰ hogy a helyiségnek nagyszámú román lakossága volt, akiket a magyarok elüldöztek, vallásuk, nyelvük, etnikumuk alapján diszkrimináltak, templomaikat lebontották, magyarosították a temető sírkövein látható neveket. A videófelvételt a www.ziarharghita.ro online újság is közölte.⁸¹ A felvétel és a cikk rengeteg negatív, megkülönböztető, erőszakos jellegű megjegyzést váltott ki a nyilvánosságból.⁸²

Felelősségre vonási lépések:

Felejelentéstétel történt gyűlöletre és diszkriminációra való uszítás bűncselekményének elkövetéséért. Az ügyet *in rem* nyomozati szakaszban lezárták. A főügyész visszautasította a nyomozás lezárása ellen benyújtott fellebbezést. Az ügy jelenleg a rendeletek megtámadása után bírósági szakaszban van, jelen tanulmány írásakor ítélet még nem született.

[online] Letöltés helye: <https://hargitanepe.ro/>, letöltés ideje: 2021.11.30.).

⁸⁰ Szerzői megjegyzés: jelenleg már nem elérhető a kérdéses videó.

⁸¹ Gherasim, Viorela: Scurt istoric despre cum a dispărut comunitatea românească din Ditrău. *Ziarul Harghita*, 2020. aug. 17. [online] Letöltés helye: <https://ziarharghita.ro>, letöltés ideje: 2021.11.30.

⁸² Târnoveanu, Mihai: Români din Covasna și Harghita, priviti-vă în ochi martirii! *Mihai Târnoveanu Blog*, 2020. dec. 21. [online] Letöltés helye: <https://mihaitarnoveanu.ro>, letöltés ideje: 2021.11.30.

Jogértelmezési és jogalkalmazási hibák:

Az ügyészség újból a véleménynyilvánítás szabadságával érvel amellett, hogy az ügyben nem történt bűncselekmény. Megjegyzik, hogy egy politikusnak joga és kötelessége, hogy a közérdekű témákban felszólaljon. Az ügyben nyomozó rendőr, aki az ügy lezárását kezdeményezte a nyomozást vezető ügyésznél azt állapította meg, hogy habár a videófelvételen elhangzottak a társadalom egy rétegét sokkolhatják, a hasonló problémák közéletű megvitatása a demokratikus államok alapja. Ebből kifolyólag jelen esetben nem történt olyan magatartás, amely a magyar kisebbséget hátrányosan megkülönböztetné vagy ellenük gyűlöletre uszítana.

Ezekre a megállapításokra és az ügyészség rendeletére vonatkozóan érvényesnek tartjuk az előző ügyekben megfogalmazott kritikáinkat.

7.8 K. J. A. ügye

Tényállás:

2021. január 13-án Sepsiszentgyörgyön K. J. A. leparkolta az autóját egy másik autó mellé. Az autóban vele utazott édesanyja és fogyatékkal élő testvére, É. is. A konfliktust az váltotta ki, hogy É. megpróbált kiszállni az autóból, kinyitva annak ajtaját, amely anélkül, hogy kárt okozott volna a mellette parkoló autóban, hozzáért ahhoz. Ezen felbőszülve az autó tulajdonosa dühösen kiszállt az autóból, kiabálni kezdett románul, amiből É. nem sokat értett. É. cukorbetegséggel küzd, ennek szövődményeként pedig szinte teljesen vak. Miután a támadó rájött, hogy a sértett felek magyarok, még inkább dühbe gurult. Miközben tovább szidta a sértett feleket, azt kiabálva, hogy „*Mit keresnek ebben az országban, menjenek haza!*”, kivett az autójából egy nagyobb méretű könnygáz spray-t és azzal fújta le a három sértettet, majd felszaladt a parkoló közelében található lakásába. Később kiderült, hogy az elkövető egy nyugalmazott rendőr.

Felelősségre vonási lépések és problémák:

Az ügyben panaszt nyújtottak be a sértett felek a helyi ügyészséghez, a nyomozás jelenleg is folyamatban van, azonban március óta jelentős előrelépés nem történt az ügy kivizsgálását illetően.

8 Következtetések

Előzetes feltevésünk abban állt, hogy Romániában, habár a törvényi keretek adottak, ezeket a jogszabályokat nem megfelelően alkalmazzák, ha magyarok ellen elkövetett gyűlölet-bűncselekményekről van szó, ennek következménye, hogy az elkövetők nem kerülnek felelősségre vonásra.

Tekintve a jelen tanulmányban feltárt tendenciákat, jogértelmezési és jogalkalmazási hézagokat, úgy látjuk, hogy hipotézisünk beigazolódni látszik. Teljes mértékben csak akkor tudjuk kijelenteni, hogy az alapfeltevésünk igaz, ha az ebben a tanulmányban bemutatott összes jogesetben kedvezőtlen, valamilyen úton kitérő megoldás születik. Ettől függetlenül pár aspektust és tendenciát más most meg tudunk állapítani.

Amint a fentiekből kiderül, az esetek csekély részében történik bármilyen *nemű felelősségre vonás a gyűlölet-bűncselekmények elkövetőit illetően*. Azokban az esetekben, ahol esetlegesen megállapítják, hogy a cselekményeket gyűlöletből vagy hátrányos megkülönböztetés okán követték el, ezek valós súlyánál jóval enyhébb büntetés kerül kiszabásra, jellemzően csak szabálysértést állapítanak meg bűncselekmény helyett.

További problémát jelent, hogy ha még panaszt is tesz a sértett, a *hatóságok általában figyelmen kívül hagyják a támadás gyűlölet-motivációját*, és enyhébb megítélésű bűncselekmény kapcsán kezdenek nyomozni, vagy egyszerűen megszüntetik a nyomozást.

A bűncselekmények helytelen jogi besorolását az is okozza, hogy a hatóságok nem vizsgálják meg az adott eset körülményeit a már meglévő nemzeti és nemzetközi jogszabályok alapján. Példának okáért megemlítenénk, hogy legtöbb esetben egyáltalán, vagy csak felületesen kerülnek megvizsgálásra a *rabati akciótervben* megfogalmazott kritéri-

umok. A hatóságok sok esetben nem vizsgálják a kontextust, szőnyeg alá söpörnek az esetleges mögöttes szándék gondolatát, nem vizsgálják a történelmi, etnikai, kulturális ellentétekből fakadó konfliktusokat, nem veszik figyelembe, vagy az elkövető érdekében használják fel a beszélő társadalmi pozícióját és az így gyakorolt hatást. Ugyanakkor, a legnehezebben bizonyítható kritérium, a szándék esetében, nem folytatnak valós eredményre vezető nyomozást. Ami a cselekedet tartalmát és formáját, valamint kiterjedését illeti, megfigyelhető, hogy az online térben elkövetett, vagy nagyrészen ott terjedő cselekedetek esetében a hatóságok nem tanúsítanak ezeknek különösebb jelentőséget. A román Btk. habár absztrakt veszélyeztetési bűncselekményként szabályozza a gyűlöletre vagy diszkriminációra való felbujtás bűncselekményét, a tényállás beteljesüléséhez jogtalanul a cselekedet valószínűségét, hogy konkrét cselekedetre buzdíthat-e az adott gyűlöletbeszéd, minden esetben, szerintünk jogtalanul, elengedhetetlennek tartják.

Mint már említettük, megfigyelhető, hogy ezekben az esetekben az elkövetők hajlamosak a szabad véleménynyilvánításhoz való jogukkal védekezni, mely nem korlátozható. Az aggasztó, hogy ezt a jogot a hatóságok szinte minden esetben elsőbbségben részesítik bármilyen jogsértő magatartás megállapításával szemben, megfélemlítve arról, hogy az állam felelőssége és jogköre, hogy hatékony jogi eszközöket teremtsen, amivel fel lehet lépni az emberi méltóságot, egyenlőséget támadó, illetve a jogtalan hátrányos megkülönböztetés és gyűlöletből elkövetett cselekedetek ellen. Románia nem képes érvényesíteni sem az Alkotmányban, sem a nemzetközi jogszabályok értelmében vállalt kötelezettségeit a társadalmi kisebbségekkel szemben.

Az államhatalmak ezen magatartása igazolja az agresszorok viselkedését, akik tetteikkel egyenesen a romániai magyar kisebbség létjogosultságát tagadják. Az ilyen incidensek megosztják a társadalmat, fölösleges feszültséget keltenek a többség és a kisebbség között, ezzel ellehetetlenítve a békés együttélést.

Aggasztó látni azt is, hogy legtöbb esetben akkor sem történik semmilyen visszاسzorító intézkedés, ha olyan közszereplő, közéleti személyiség, politikus nyilvánul meg jogsértő módon, aki a többségi társa-

dalomra, a közhangulatra valós hatással bír. Legtöbbször semmilyen következménye nincs ezeknek az eseteknek, amely még inkább igazolja és elővetíti hasonló magatartások újbóli előfordulását, ismétlődését.

Megjegyeznénk, hogy ha az államelnök az egész ország előtt megálázhatja a magyar kisebbséget álhíreket és manipulációt alkalmazva, az az üzenet vonható le az állampolgárok által, hogy ezen megnyilvánulások helyénvalók és nem járnak negatív következményekkel.

Ahogy a 2019-es ECRI országjelentésből kiderül, szükség van olyan törvénymódosításra, amely egyszerűbben és előreláthatóbban alkalmazható. Emellett szükség lenne olyan módosításra is, amely megengedné, hogy a jogvédő szervezetek is felhatalmazás nélkül képviselhessék a sértett feleket, élhessenek azok jogaival, ellenkező esetben a jogvédő szervezetek fő céljának, szerepének megvalósulását lehetetlenítik el.

Mindaddig azonban, amíg a román állam nem vállalja fel nemcsak a kisebbségi magyarság, hanem bármely kisebbség iránt azokat a kötelezettségeit, amelyeket jelenleg csupán elméleti síkon biztosít, amíg az igazságszolgáltatási szervek, mint az állam képviselői, nem változtatnak a kisebbség elleni visszaélésekkel szembeni hozzáállásukon, amíg nem történik valós felelősségre vonás, amíg elfogadjuk, hogy ezen magatartásokat a véleménynyilvánítás szabadsága abszolút módon védi, addig nem látjuk, hogy jelen helyzetben valós változásra lenne remény.

Irodalomjegyzék

Könyvek

Niță, Delia: *Combaterea infracțiunilor motivate de ură. Ghid pentru practicieni și decidenți*, București: Centrul de Resurse Juridice, 2015.

Folyóiratcikkek

Dinók Henriett Éva: A gyűlölet-bűncselekmények szabályozásának általános kérdései – a kiemelt büntetőjogi figyelem mellett és ellen szóló érvek. In: *Állam- és Jogtudomány*, LV. évf. 2014/4. szám. [online] Letöltés helye: http://real.mtak.hu/21491/1/2014_4_beliv_DINOK_u_114115.554849.pdf. letöltés ideje: 2021.11.24.

Kirs Eszter: Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata a gyűlöletbűncselekmények esetén folytatott büntetőeljárások tárgyában, *Állam- és Jogtudomány*. In: *A Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Folyóirata*, LVIII. évf. 2017/4. sz.

Lábady Tamás: Az emberi személy az új Polgári Törvénykönyvben. In: *Iustum Aequum Salutare*, XI. évf. 2015. 3. sz.

Internetes források

561/2021. számú Alkotmánybírósági Döntés, [online] https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2021/10/Decizie_561_2021.pdf, letöltés ideje: 2021.11.27.

Administrația Președintelă: *Sesizare de neconstituționalitate asupra Legii pentru modificarea art. 369 din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal*. Letöltés helye: <https://www.presidency.ro/ro/media/sesizare-de-neconstitutionalitate-asupra-legii-pentru-modificarea-art-369-din-legea-nr-286-2009-privind-codul-penal>, letöltés ideje: 2021.11.27.

Államelnöki Kabinet: honlap, letöltés helye: <https://www.presidency.ro/ro/media/sesizare-de-neconstitutionalitate-asupra-legii-pentru-modificarea-art-369-din-legea-nr-286-2009-privind-codul-penal> letöltés ideje: 2021.11.27.

- Dinók Henriett Éva: *A gyűlölet-bűncselekményekkel szembeni fellépés jelentősége és lehetőségei*. PhD értekezés, SZTE, 13. 2014a [online] Letöltés helye: http://real.mtak.hu/21491/1/2014_4_beliv_DINOK_u_114115.554849.pdf, letöltés ideje: 2021.11.24.
- European Commission against Racism and Intolerance (ECRI): 2003.8 REV. számú ajánlás A Rasszizmus és a faji megkülönböztetés elleni küzdelemről a nemzeti jogalkotásban [online]. Letöltés helye: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-7-revised-on-national-legislatio/16808b5ab3>, letöltés ideje: 2021.11.25
- ECRI: Report on Romania, fifth monitoring cycle 5 June 2019. [online] Letöltés helye: <https://rm.coe.int/fifth-report-on-romania/168094c9e5,%20illetve%20https://rm.coe.int/government-comments-on-the-fifth-report-on-romania/168094c9e4>, letöltés ideje: 2021.10.11
- ECRI: honlap, [online]. Letöltés helye: <https://www.coe.int>, letöltés ideje: 2021.11.10.
- European Union Agency For Fundamental Rights (FRA): 2021-es évi alapjogi jelentés, 7-12. [online] Letöltés helye: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-fundamental-rights-report-2021-opinions_hu.pdf, letöltés ideje: 2021.11.27.
- FRA: Gyűlölet-bűncselekmények az Európai Unióban. [online] Letöltés helye: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-factsheet_hatecrime_hu_final.pdf, letöltés ideje: 2021.11.24.
- FRA: honlap, Letöltés helye: <https://european-union.europa.eu>, letöltés ideje: 2021.11.27.
- Funar Ghe.: Adunarea publică ilegală de la șumuleu-ciuc trebuie interzisă conform dispozițiilor legii nr. 60/1991!, 2019. [online] Letöltés helye: <http://www.condeiu-lardelean.ro/articol/adunarea-publica-ilegala-de-la-sumuleu-ciuc-trebuie-interzisa-conform-dispozitiilor-legii-nr>, letöltés ideje: 2021.11.30.
- Funar Ghe.: Mofturi papale? In Justitiarul.ro 2019. [online] Letöltés helye: <https://www.justitiarul.ro/mofturi-papale/> letöltés ideje: 30.11.2021.
- Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport honlapja. [online] Letöltés helye: <https://gyulotellen.hu/mi-gyulot-buncselekmeny>, letöltés ideje: 2021.11.27
- Ionescu, Iustina - Iordache, Adriana: *Analiză comparativă asupra legislației și jurisprudenței pe domeniul discriminatoriu sau instigator la ură*. 2015. [online] Letöltés helye: http://sar.org.ro/wp-content/uploads/2016/02/Analiz%C4%83-comparativ%C4%83-asupra-legisla%C5%A3iei-%C5%9Fi-jurispruden%C5%A3ei-pe-domeniul-discursului-discriminatoriu-sau-instigator-la-ur%C4%83_final.pdf, letöltés ideje: 2021.10.10.
- Kézdivásárhelyi Bíróság 154/2017 sz. ítélete. [online] Letöltés helye: <http://www.rolii.ro/hotarari/5a5ec07ee49009c410000039>, letöltés ideje: 2021.11.30.
- Kubicza Márta: A Gyűlöletbeszéd Amerikai Szabályozásának Bemutatása, In: *Műhelytanulmányok a PPKE-JÁK hallgatóitól*, Pázmány Press. 2016. [online] Letöltés helye:

https://jak.ppke.hu/uploads/articles/271/file/Adany_Szilagyi_TP5_egyben_honlapra.pdf, letöltés ideje: 2021.11.24.

Organisation for Security and Co-operation in Europe (OSCE): Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR): honlap. [online] Letöltés helye: <https://hatecrime.osce.org>, letöltés ideje: 2021.11.27.

OSCE: ODIHR: Hate Crime Laws. A Practical Guide, 2009, 11. [online] Letöltés helye: www.osce.org/odihr/36426, letöltés ideje: 2021.10.17.

OSCE: ODIHR: ODIHR's Efforts to counter hate crime. [online] Letöltés helye: <https://www.osce.org/files/f/documents/2/b/68668.pdf>, letöltés ideje: 27.11.2021

Román Értelmező Szótár, online szócikk. [online] Letöltés helye: <https://dexonline.ro/intrare/ur%C4%83/59471>, letöltés ideje: 2021.10.10.

Sajtóforrások

A bíróság szerint jogosan büntették meg Johannist a „Jo napot kívánok, PSD!” miatt, In: Transindex.ro, 2020. [online] Letöltés helye: https://itthon.transindex.ro/?-hir=62909&a_birosag_szerint_jogosan_buntettek_meg_johannist_a_8222jo_napot_kivanok_psd!8221_miatt, letöltés ideje: 2021.11.30

Cs.P.T, Azonosította a Hargita megyei rendőrség a székelyföldi helységnévtáblák megromlását, In: Maszol.ro, 2020. [online] Letöltés helye: <https://maszol.ro/belfold/120607-azonositotta-a-hargita-megyei-rend-rseg-a-szekelyfoldi-helysegnevtablak-megromlajat>, letöltés ideje: 2021.11.30

Diaconescu Marius: De ce a fost amendat primarul maghiar al comunei Corund cu 100.000 de euro?, In: Historia.ro, 2019, [online] Letöltés helye: <https://www.historia.ro/sectiune/actualitate/articol/de-ce-a-fost-amendat-primarul-maghiar-al-comunei-corund-cu-100-000-de-euro?fbclid=IwAR2rwDLdfcya1bZNW6crsASQG7OMyRQIFVpc0FYrqqOyUs6sjW-LUIO28Y>) letöltés ideje: 2021.11.30.

Eljárást indít a rendőrség a táblarongálás miatt, In: Székelyhon, 2020. [online] Letöltés helye: <https://szekelyhon.ro/aktualis/eljarast-indit-a-rendorseg-a-tablarongalas-miatt> letöltés ideje: 2021.11.30.

Gherasim V: Scurt istoric despre cum a dispărut comunitatea românească din Ditrău, In: Ziarul Harghita, 2020. [online] Letöltés helye: <https://ziarharghita.ro/scurt-istoric-despre-cum-a-disparut-comunitatea-romaneasca-din-ditrau>, letöltés ideje: 2021.11.30.

Gyergyai Cs.: Ismét bírságot kapott Radu Banciu, a B1 magyaryűlölő műsorvezetője, In: Krónika Online, 2018. [online] Letöltés helye: <https://kronikaonline.ro/erdelyi-hi>

- rek/ismet-birsagot-kapott-radu-banciu-a-b1-magyarygulolo-musorvezetoje, letöltés ideje: 2021.11.30
- <https://mihaitirnovleanu.ro/2020/12/21/romani-din-covasna-si-harghita-priviti-va-in-ochi-martirii/> letöltés ideje: 2021.11.30.
- Johannis: a PSD titokban odaadta a magyaroknak Erdélyt*, In: Maszol.ro, 2020. [online] Letöltés helye: <https://maszol.ro/belfold/125996-johannis-a-psd-titokban-odaadta-a-magyaroknak-erdelyt>, letöltés ideje: 2021.11.30.,
- Kaufland-ügy: feljelenti a Mikó Imre Jogvédelmi Szolgálat Sorin Susanu fogyasztóvédelmi főfelügyelőt*, In: Székelyhon.ro 2017. [online] Letöltés helye: <https://szekelyhon.ro/aktualis/kaufland-ugy-feljelenti-a-miko-imre-jogvedelmi-szolgalat-sorin-susanu-fogyasztovedelmi-fofelugyelot>, letöltés ideje: 2021.11.30
- Lázár Hajnal: Büntetést kapott Dan Tanasă és a Realitatea*, In: Hargita Népe, 2018, [online] Letöltés helye: <https://hargitanepe.ro/buntetest-kapott-dan-tanasa-es-a-realitatea/>, letöltés ideje: 2021.11.30.).
- MTI: Jogerős: nem képezi Dormánfalva közvagyont az úzvölgyi katonatemető*, in: Székelyhon.ro, 2021, [online] letöltés helye: <https://szekelyhon.ro/aktualis/jogeros-nem-kepezi-dormanfalva-kozvagyont-az-uzvolgyi-katonatemeto>, letöltés ideje: 02.12.2021
- Sipos Zoltán: Úzvölgyi temetőfoglalás: itt az események kronológiája*, In: Átlátszó Erdély, 2019, [online] letöltés helye: <https://atlatso.ro/napi-politika/uzvolgyi-temetofoglalas-itt-az-esemenyek-kronologiaja>, letöltés ideje: 02.12.2021
- Tănasă D.: GVERNUL TRĂDĂRII NAȚIONALE. Steagul secuiesc al județului Covasna, adoptat prin hotărâre de Guvernul PNL-UDMR / Români din județ nu sunt reprezentati pe acest steag*, in: dantanasa.ro, 2021, [online] Letöltés helye: <https://www.dantanasa.ro/guvernul-tradariei-nationale-steagul-secuiesc-al-judetului-covasna-adoptat-prin-hotarare-de-guvernul-pnl-udmr-romanii-din-judet-nu-sunt-reprezentati-pe-acest-steag/>), letöltés ideje: 2021.11.30.
- Târnoveanu M.: Români din Covasna si Harghita, privati-vă în ochi martirii!*, 2020. [online] Letöltés helye: <https://mihaitirnovleanu.ro>, letöltés ideje: 2021.11.30.
- Vivien Melinda: Ügyészségi érv Úzvölgye kapcsán: csak az minősül gyűlöletbeszédnek, ami a nagyközönségnek szól*, In: Transindex.ro, 2021 [online] letöltés helye: <https://itthon.transindex.ro/?hir=65753> letöltés ideje: 02.12.2021

Jogsabályok

Románia Alkotmánya

2009. évi 286-os törvény a Román Büntetőtörvénykönyvről

2009. évi 287-es törvény a Román Polgári Törvénykönyvről

2001. évi 137. számú Kormányrendelet a megkülönböztetés minden formájának megelőzéséről és szankcionálásáról

Nemzetközi dokumentumok

Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ): Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozat. 1950 [online]. Letöltés helye: https://www.ohchr.org/en/udhr/documents/udhr_translations/hng.pdf , letöltés ideje: 2021.11.24.

ENSZ: Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 1966. december 16.

ENSZ: Rabati akcióterv. 2012. [online]. Letöltés helye: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Articles19-20/ThresholdTestTranslations/Rabat_threshold_test_Hungarian.pdf , letöltés ideje: 2021.11.24.

Európa Tanács: Emberi Jogok Európai Egyezménye

Európai Unió Tanácsa: 2000/43/EK irányelv a személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról

Európai Unió Tanácsa: 2008/913/IB kerethatározat (2008. november 28.) a rasszizmus és az idegengyűlölet egyes formái és megnyilvánulásai elleni, büntetőjogi eszközökkel történő küzdelemről [online]. Letöltés helye: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0913&from=HU>, letöltés ideje: 2021.11.27.

Európai Unió: Alapjogi Charta (2016/C 202/02). 2000. Letöltés helye: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=EN>, letöltés ideje: 2021.11.24.

Nemzetközi jogesetek

Angelova és Iliev v. Bulgária-ügy, Emberi Jogok Európai Bírósága, 2007. október 26-ai ítélete.

Erbakan v. Törökország, Emberi Jogok Európai Bírósága 2006. Július. 6-ai ítélete.

Erbakan v. Törökország, Emberi Jogok Európai Bírósága, 2006. július 6-i ítélete.

Feret v. Belgium, Emberi Jogok Európai Bírósága, 2009, július 16-ai ítélete, Case nr. 15615/07. Letöltés helye: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-93626%22%5D>, letöltés ideje: 2021.11.10.

Garaudy v. Franciaország, Emberi Jogok Európai Bírósága, 2003. június 24-i ítélete.

Gündüz v. Törökország-ügy, Emberi Jogok Európai Bírósága, 2003. december 4-i ítélete.

Handyside v Egyesült Királyság, Emberi Jogok Európai Bírósága, 1976. December 12-ei 5493/72. sz. ítélete.

Jersild v. Dánia, Emberi Jogok Európai Bírósága, 1994. szeptember 23-i ítélete.

Magyar Tartalomszolgáltatók v. Magyarország, Emberi Jogok Európai Bírósága, 2016. február 2-ai ítélete., Case nr. 22947/13, letöltés helye: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:\[%22001-160314%22\]%7D](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:[%22001-160314%22]%7D), letöltés ideje: 2021.11.10.

